

AMMATTIYHDISTYSLIIKE ALUSTATALOUDEN AIKAKAUDELLA

Teoriaohjaava sisällönanalyysi palkansaajien keskusjärjestöjen ulostuloista alustatalouteen
liittyen.

Sonja Anttila

Kandidaatintutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2020

TIIVISTELMÄ

”Ammattiyhdistyliike alustatalouden aikakaudella”

Sonja Anttila

Kandidaatintutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Timo Anttila

Syksy 2020

Sivumäärä: 37+ liitteet

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää palkansaajien keskusjärjestöjen, SAK:n, STTK:n ja Akavan, suhtautumista alustataloutena tunnettuun ilmiöön. Alustatalous on 2000-luvulla syntynyt ilmiö, joka perustuu digitaalisilla markkinapaikoilla (alustoilla) käytyihin jakamisen, vaihdannan ja kaupankäynnin muotoihin. Alustatalous on synnyttänyt uudenlaista työtä, jota kutsutaan muun muassa joukkoistetuksi työksi ja alustatyöksi. Alustatalous ja joukkoistettu työ haastaa perinteistä palkkatyötä, lisäämällä työhön epävarmuustekijöitä, minkä takia myös ammattiyhdistysliike on ottanut ilmiöön kantaa. Taustoitin tutkimusta keskeisten käsitteiden määrittelyllä. Lisäksi kuvailin uuteen työhön liitettyjä työn piirteitä, kuten joustavuutta ja työn epätyypillisyyttä, mitä myös alustavälitteisessä työssä esiintyy. Vahvistan tutkielman teoreettista viitekehystä käsittelemällä ammattiyhdistysliikkeen roolia suomalaisessa yhteiskunnassa sekä keskeisimpiä alustatalouteen ja -työhön liitettyjä jännitteitä.

Tutkielman aineistona toimii palkansaajien keskusjärjestöjen verkkosivuilta kerätyt alustaja jakamistalouteen liittyvät julkaisut, blogitekstit ja lausunnot. Aineiston analyysimenetelmänä on käytetty teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Palkansaajien keskusjärjestöjen ulostuloissa esiintyi neljä voimakasta ulottuvuutta. Nämä ulottuvuudet olen nimennyt työlainsäädännölliseksi-, sosiaalioikeudelliseksi-, kilpailun- ja verotuksen näkökulmiksi.

Tutkielman tulosten perusteella palkansaajien keskusjärjestöt liittävät alustatalouteen ja työhön pääosin negatiivisia mielikuvia. Korkeakoulutettujen keskusjärjestö Akava näkee ainoana keskusjärjestönä alustatyössä myös mahdollisuuksia. Kritiikki alustatyötä kohtaan liittyy voimakkaammin työlainsäädännölliseen ulottuvuuteen, tarkennettuna työntekijän asemaan. Keskusjärjestöjen mukaan monet alustayritykset siirtävät työnantajalle kuuluvaa vastuuta alustatyöntekijälle itselleen, mikä näyttäytyy epäoikeudenmukaisena. Keskusjärjestöjen kritiikki alustayrityksiä kohtaan keskittyy toistaiseksi Suomessa toimivien suurimpien ja näkyvimpien alustayritysten- ja toimialojen ympärille. Palkansaajien keskusjärjestöt toivovat selkeyttä lainsäädäntöön sekä eri viranomaisten välisen yhteistyön lisäämistä. Työsuhteen tunnusmerkkejä tulisi heidän mukaansa tarkastella kokonaisuutena.

Avainsanat: alustatalous, joukkoistettu työ, palkansaajien keskusjärjestöt, teoriaohjaava sisällönanalyysi

Sisältö

1 JOHDANTO.....	3
2 KESKEISET KÄSITTEET	5
2.1 Alustatalous.....	6
2.1.1 Alustatalouden laajuus.....	8
2.2 Joukkoistettu työ	9
2.2.1 Itsensätyöllistäjä.....	10
3 TEOREETTINEN TAUSTA	12
3.1 Uuden työn aikakausi	12
3.1.1 Ammattiyhdistysliikkeen asema ja rooli Suomessa	15
3.2 Alustatalouteen ja -työhön liitetyt keskeiset jännitteet.....	17
4 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ	20
4.2 Aineisto.....	21
4.3 Teoriaohjaava sisällönanalyysi	22
5 ANALYYSI.....	24
5.1 Alustatalouden ja alustatyön luonnehdinta.....	24
5.2 Työlainsäädännön näkökulma.....	25
5.3 Sosiaalioikeudellinen näkökulma.....	26
5.4 Kilpailun näkökulma	28
5.5 Verotuksellinen näkökulma	29
5.6 Yhteenveto	29
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	32
7 LÄHTEET.....	34
8 LIITTEET.....	38

1 JOHDANTO

Digitaalisten teknologioiden vauhdikas kehittyminen vuosituhannen vaihteessa on käynnistänyt uuden yhteiskunnallisen prosessin, jonka katsotaan ulottuvan lähes kaikille toimialoille ja elämän eri osa-alueille. Digitalisaatio on mullistanut ihmisten välistä yhteydenpitoa ja mahdollistanut datan tehokkaan keräämisen, muokkaamisen sekä välittämisen. Samanaikaisesti työelämä on ollut murroksessa työn muuttuessa yhä epävarmemmaksi ja joustavammaksi (Julkunen, 2008). Muutos on heikentänyt palkkatyön yleisyyttä ja perinteisen ammattiyhdistysliikkeen roolia nyky-yhteiskunnassa.

Digitalisaatio ja työelämän muutokset ovat mahdollistaneet uuden digitaalisiin alustoihin perustuvan talouden eli alustatalouden muodostumisen. Alustatalous, jota käytetään usein yhdessä jakamistalouden käsitteen kanssa, on transaktioihin perustuvaa vaihdantaa digitaalisten alustojen välityksellä. Digitaalisilla alustoilla välitetään erilaisia tavaroita ja palveluita, mutta myös osaamista ja työtehtäviä. Tämä on synnyttänyt uudenlaista matalan kynnyksen joustavaa työtä, jonka uskotaan vähentävän muun muassa työttömyyttä. Vaikka kyseessä onkin uusi ilmiö, lyhyessä ajassa alustatalouden ikävät piirteet ovat saaneet yhä enemmän huomiota kansainvälisesti (Guardian, 2020). Suureksi keskusteluaiheeksi onkin noussut alustojen avulla työtä löytäneiden henkilöiden asema: onko fyysisistä työsuoritetta tekevä yksilö työsuhteessa työtä tarjoavan yrityksen kanssa vai ei?

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää ja analysoida palkansaajien keskusjärjestöjen ulostuloja alustatalouteen liittyen. Tutkielma sijoittuu yhteiskuntatieteellisen työelämän tutkimuksen kentälle. Tutkielman myöhemmässä vaiheessa kuvaillaan tarkemmin alustatalouden laajuutta. On kuitenkin hyvä huomata, että toistaiseksi voidaan puhua melko marginaalisesta ilmiöstä suomalaisella työmarkkinakentällä. Keskusjärjestöillä on merkittävä tehtävä työelämän lainsäädännön kehittämisessä ja työntekijöiden oikeuksien valvonnassa. Tämän tutkielman tarkoituksena on ymmärtää, *miten* perinteisten palkkatyöntekijöiden etua ajava *ammattiyhdistysliike suhtautuu* uuteen ja mullistavana pidetyn talousmallin yleistymiseen, jonka uskotaan muuttavan nykyistä talousmalliamme sekä työn tekemisen muotoja merkittävästi.

Alustatalouden ja sen työn muodon eli joukkoistetun työn yleistymisen myötä epätyypillisten työsuhteiden määrän uskotaan nousevan huomattavasti nykyisestä. Vaikka digitaalisten alustojen kautta välittyvä työ eli joukkoistettu työ on vielä suhteellisen

marginaalista, asiantuntijat uskovat, että alustatalous on tullut jäädäkseen ja alustatyön merkitys työn tekemisen muotona tulee kasvamaan. Yhteiskuntapoliittisesti kyse on merkittävästä ilmiöstä, jota tulisi moniulotteisten ongelmien vuoksi ratkoa

”kokonaisvaltaisen yhteiskuntapolitiikan keinoin” (Kovalainen, Poutanen, Rouvinen, Hakanen ja Seppänen, 2019). Työ alustataloudessa on osa suurempaa keskustelua työn tulevaisuudesta esimerkiksi digitalisaation ja työn epätyypillisyyden ohella.

Tutkielman aluksi määritellään keskeiset käsitteet, kuten alusta- ja jakamistalous, sekä joukkoistettu työ. Määrittelyiden tarkoituksena on luoda lukijalle käsitys ilmiön luonteesta sekä laajuudesta nykyhetkessä. Vaikka tutkielma etsiikin vastauksia siihen, *miten alustatalouden ilmiöön suhtaudutaan* melko yleisellä tasolla, on tärkeää eritellä myös joukkoistetun työn tyypit, sillä kuten myöhemmin teoriaosuudessa huomataan, alustojen kautta järjestäytynyt työ voi olla luonteeltaan hyvinkin erilaista. Tästä syystä esimerkiksi eri keskusjärjestöt saattavat keskustella ilmiöstä eri sävyyn, riippuen heidän ammattiliittojen kohderyhmästä. Kolmannen luvun tarkoituksena on luoda vahva teoreettinen viitekehys tutkielmalle ja aineiston analyysille. Syvennyn tarkemmin uuden työn aikaan ja siihen, millaisia vaatimuksia uusi työ tekijälleen asettaa. Lisäksi nostan tarkemmin esiin nimenomaan alustatalouteen liitettyjä keskeisiä jännitteitä ja ongelmakohtia.

Tutkielman neljännessä luvussa kerron aineiston rajaukseen liittyvistä työvaiheista ja analyysin etenemisestä. Menetelmänä käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Analyysiosiossa esittelen aineiston pohjalta eriteltyt sisällölliset näkökulmat. Analyysin tuloksia esittelen ja pohdin viimeisessä luvussa, jossa kokoan myös koko tutkielman keskeiset pointit yhteen.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Aloitan tutkimuksen taustoituksen keskeisten käsitteiden systemaattisella määrittelyllä. Voidaan todeta, että alustatalous nykyisessä muodossaan on verrattain uusi, 2010-luvulla syntynyt ilmiö ja käsitteelle ei ole muodostunut yhtä vakiintunutta määritelmää. Sekä jokapäiväisessä arkikeskustelussa että tieteellisessä kirjallisuudessa alustatalouden määritelmä ja suhde rinnakkaiskäsitteisiin kuten jakamistalouteen vaihtelee suuresti. Sama koskee myös alustataloudessa esiintyvän työn käsitettä. Tämän vuoksi koen perusteellisen pohjustuksen pelkästä määritelmästä tärkeäksi osaksi tätä tutkielmaa.

Sillä kuinka nimeämme eri käsitteitä, on vaikutusta puolestaan siihen, minkälaisia merkityksiä annamme ilmiöille. Esimerkiksi keikkatalouden (*engl. gig economy*) käsitteeseen liittyy huomattavan paljon kielteisiä merkityksiä (Kenney ja Zysman, 2016). EU:n komission käyttämä termi on puolestaan yhteistoimintatalous tai yhteistyötalous (*engl. collaborative economy*), jolla halutaan korostaa vuorovaikutuksellista toimintaa ja sosiaalista arvomuodostusta taloudellisten toimijoiden välillä (Harmaala ym., 2017, 29). Nostan määrittelyn rinnalla esiin muutamia esimerkkejä käsitteiden ongelmallisuudesta ja siitä, miten eri käsitteitä on rinnastettu keskenään. Näin ollen lukijan on helppo ymmärtää ilmiölle tyypillistä luonnehdintaa.

Tässä luvussa määritän alustatalouden käsitteen lisäksi alustatalouden laajuutta Suomessa ja kansainvälisellä tasolla. Alustatalouden laajuuden ja merkittävyyden mittaaminen ei ole yksiselitteistä, sillä ilmiötä voidaan tutkia useasta näkökulmasta. Yksi esimerkkitapa mitata alustataloutta on työikäisten henkilöiden saama ansioiden suuruus erilaisten alustojen kautta. Alustojen kautta tapahtuvaa työtä kutsutaan muun muassa alustatyöksi, keikkatyöksi, digityöksi ja joukkoistetuksi työksi. Tässä tutkielmassa käytetään Alasoinin (2018) jaottelua joukkoistetusta työstä ja sen muodoista. Alustatyön määritelmään liittyy läheisesti myös itsensätyöllistäjän käsite. Suomen nykyinen lainsäädäntö tunnistaa työntekijän joko palkansaajaksi tai yrittäjäksi. Monet alustatyöntekijät eivät ole perinteisessä palkkatyösuhteessa alustayritysten kanssa vaan työllistävätkin ”itse itsensä”. Luvun lopussa kuvataan tarkemmin, mitä itsensätyöllistäjällä tarkoitetaan Pärnäsen ja Sutelan (2014) määritelmässä.

2.1 Alustatalous

Alustatalous (engl. platform economy) tarkoittaa digitaalisiin alustoihin perustuvaa taloutta. Alustat voidaan ymmärtää markkinapaikkoina, jossa ostajan ja myyjän kohdatessa syntyy liiketoimintaa perinteisen torin tapaisesti. Digitaaliset teknologiat ovat mahdollistaneet markkinapaikkojen osapuolten yhä tehokkaamman, nopeamman ja jatkuvasti käynnissä olevan vuorovaikutuksen sekä integroitumisen, mikä on ollut keskeisin edellytys alustatalouden synnylle. (Still ym., 2017, 1-3.) Alustatalouden arvonmuodostus perustuu suureen määrään dataa, jota kerätään, käsitellään ja muokataan, sekä verkostovaikutukseen. Mitä suurempi määrä tahoja käyttää alustaa, sitä enemmän alustan käyttäjät hyötyvät siitä. (Ailisto ym., 2016, 12-13.)

Juho Makkonen (2018) on havainnollistanut alustataloutta alustayrityksen kuvailun kautta. Yrityksen itse valmistamien tai tuottamien tuotteiden esimerkiksi huonekalujen myynti omassa verkkokaupassa ei tee yrityksestä alustayritystä. Mikäli yritys kuitenkin kerää esimerkiksi 50 eri huonekaluja valmistavaa toimijaa yhdelle alustalle myymään heidän valmistamiaan tuotteita on kyse alustayrityksestä. Jokaisesta myydystä tuotteesta alustayritys perii itse pienen prosenttiosuuden, mikä on alustayritystoiminnan ansaintalogiikka. Alustayritys siis houkuttelee joukon erilaisia palvelun tuottajia ja kuluttajia yhdelle alustalle ja näin ollen helpottaa molempia kaupan osapuolia. Alustayrityksellä ei siis itse ole inventaariota. Esimerkiksi maailman suurin henkilökuljetuspalvelun tarjoaja Uber ei käytännössä omista itse yhtäkään ajoneuvoa.

Alustat voivat toimia paikallisesti tai globaalisti, ne voivat olla kaikille avoimia tai suljettuja ja lisäksi alustat hämärtävät toimialojen rajoja. Onkin hyvä muistaa, että alustataloutta ja alustayrityksiä on hyvin vaikea yleistää tai tiivistää yhteen määritelmään, koska jokaisella alustalla on omanlaisensa tarkka toiminta- ja ansaintalogiikkansa. Keskeistä on kuitenkin, että alustoilla tavaroiden ja palveluiden lisäksi työstä, tehtävistä ja osaamisesta käydään myös kauppaa. (Kovalainen, 2017.) Tämä on synnyttänyt uudenlaisesti organisoitua työtä, jossa yhdistyvät voimakkaasti uuden työn piirteet, kuten verkostomaisuus ja joustavuus. Puhutaankin alustatalouteen kuuluvasta digitaalisesta palvelutaloudesta, joka koostuu alustojen avulla toteutetuista, välitetyistä ja kulutetuista immateriaalisia palveluista kolmansille osapuolille (Ailisto ym., 2016, 13).

Alustatalouden käsitettä käytetään usein yhdessä, lähes synonyyminä jakamistalouden käsitteen kanssa. Jakamistaloudella (engl. sharing economy) viitataan laajempaan ilmiöön ihmisten vajaakäyttöisten resurssien esimerkiksi tuotteen, palvelun, ajan tai osaamisen jakamisesta (Koramo ym., 2017). Jakamistalouden uskottiin, sen alkuperäisen idean ja ajatuksen mukaisesti, ratkovan esimerkiksi ympäristön kantokykyyn liittyviä ongelmia (World Economic Forum, 2013).

Käsitteiden kenttää voidaan hahmottaa Harmaalan ym., (2017) nelinkenttämaisellä jaottelulla ympäristön, teknologian, työn ja yhteisön ulottuvuuksiin. Tässä jaottelussa alustatalous yhdistetään teknologiseen ulottuvuuteen, sillä käsite nähdään tarkoittavan digitaalisia ja tietopohjaisia palveluja. Näkökulma korostaa alustataloutta ennen kaikkea välineenä, jolla pystytään luomaan taloudellista hyötyä, kun taas jakamistalous edustaa keskeistä ajatusta ja ideologiaa ihmisten välisestä verkostomaisesta jakamisajattelusta.

Alasoinin (2017) mukaan jakamistalouden käsitettä pitäisi käyttää vain toimintaan, jossa viitataan lainaamiseen, vaihtamiseen ja yhteiskäyttöön, eikä taloudelliseen hyötyyn. Myös Kenney ja Zysman, (2016) ovat sitä mieltä, että tunnetuimmat jakamistalouden yritykset Uber ja AirBnB, eivät ole todellista jakamista, koska yritysten ansiot perustuvat ihmistyöhön ja kulutushyödykkeisiin.

Mattila (2018) on nostanut kattavasti esiin tutkimuskirjallisuudessa esiintyvää käsiteviidakkoa ja ristiriitaisuuksia. Jakamistaloudessa on kyse verkostomaisesta, tehokkaasta vajaakäyttöisten resurssien jakamisesta ja keskinäisen hyödyn maksimoinnista, jossa korostuvat läpinäkyvyys, inhimillisyys ja autenttisuus. Hänen mukaansa erilaisissa määritelmässä näkemyserot liittyvät muun muassa siihen, voiko jakamistalous olla toimintaa yrityksiltä yksityisille henkilöille. Jakamistalouden tiukkaa määritelmää voidaan rajata koskemaan esimerkiksi vain väliaikaiseen toimintaan tai fyysisiin hyödykkeisiin (Frenken ym., 2015; Frenken & Schor, 2017). Mattila (2018) itse näkee jakamistalouden muotojoen kriteerinä uudet innovaatiot, jotka eivät aina sisälly yksittäisiin alustatalouden ilmiöihin. Alustatalouden monissa tapauksissa saattaa olla kyse lopulta vain työn organisoimisesta uudella tavalla, jolloin ei ole kyse jakamistaloudesta.

Jakamis- ja alustatalouden katsotaan epäilemättä tuovan merkittäviä sosiaalisia ja taloudellisia mahdollisuuksia muun muassa mahdollistamalla heikossa työmarkkina- asemassa olevien henkilöiden kuten maahanmuuttajien ja opiskelijoiden pääsyn työhön. Lisäksi jakamis- ja alustatalouden katsotaan luovan uusia sekä joustavia tapoja yhdistää työ

ja vapaa-aika. Kuluttajalle puolestaan annetaan kohtuuhintaisia palveluja oikeaan aikaan ja uusille yrityksille mahdollistetaan edullinen pääsy kokeilemaan uusia innovaatioita. Edellä mainittuihin mahdollisuuksiin sekä muihin jakamis- ja alustatalouden ominaisuuksiin liittyy kuitenkin ongelmia ja riskejä, joista keskeisenä voidaan nähdä työntekijöiden ja kuluttajien suojelemiseksi tarkoitettujen voimassa olevien säännösten kiertäminen ja/tai puuttuminen kokonaan. Erilaiset turvallisuus- ja terveystriskit koskevat sekä työntekijöitä että kuluttajia. Lisäksi laadunvalvontaan liittyy merkittäviä ongelmia. (Huws, 2016.) Tutkielman myöhemmässä vaiheessa palaan vielä tarkemmin, ensisijaisesti Suomessa käytyyn keskusteluun alustataloudesta, alustatyöstä ja näihin liitetyistä ongelmakohdista.

2.1.1 Alustatalouden laajuus

Tilastokeskuksen (2017) Sutela ja Pärnänen ovat toistaiseksi tutkineet alustojen kautta tapahtuvan työn suuruutta Suomessa laajimmin. Vuoden 2017 työvoimatutkimuksen yhteydessä suoritetun kyselyn mukaan noin 0,3 prosenttia, lukumäärällisesti n. 14 000 henkilöä, oli hankkinut vähintään neljäsosan ansioistaan erilaisten digitaalisten alustojen välityksellä. Digitaalisten alustojen kautta tapahtuvan työn mittaamiseen liittyy monia ongelmia. Sutelan (2018) mukaan tutkimukseen oli vaikea löytää riittävän konkreettista ja yksiselitteistä määritelmää digitaalisille alustoille, joka olisi lisäksi sopinut ymmärrettävyyden puolesta puhelinhaastatteluun. Digitaaliseksi alustaksi saatettiin ymmärtää virheellisesti esimerkiksi internetissä toimiva sähköinen varausjärjestelmä. Lisäksi tutkimuksen suunnitteluvaiheessa havaittiin, että erilaisten internetissä toimivien kirpputorien kautta saatava ansio koettiin joidenkin henkilöiden kohdalla merkittäväksi, vaikka kyseessä ei olekaan työsuoritus. Näin ollen tutkimuksen näkökulma oli ensisijaisesti saatujen ansioiden määrässä, eikä esimerkiksi tehdyissä työtunneissa.

Euroopan mittakaavassa vastaavan neljänneksen ansioistaan alustojen kautta saa jo 6 prosenttia tutkimukseen osallistuneista työikäisistä 16-74 vuotiaista. Luku on suurin Isossa-Britanniassa (8,5%) ja pienin Suomessa (3,3%) Kokopäiväisesti alustojen kautta työskentelee 2 prosenttia neljäntoista jäsenvaltion työikäisistä. (Pesole, Urzì Brancati, Fernández-Macías, Biagi ja González Vázquez, 2018, 18.)

Yhdysvallat on johtava maa uuden alustataloutteen perustuvan liiketoiminnan määrässä ja volyymissa globaalissa vertailussa. Kasvavana toimijana on Kiina, joka on omaksunut uusia liiketoimintamalleja nopeasti. Myös muut Aasian maat kuten Japani ja Singapore ovat Kiinan tavoin pyrkineet kasvattamaan alustataloudellista liiketoimintamallia kaikille

yhteiskunnan osa-aloille. (Viitanen, Paajanen, Loikkanen ja Koivistoinen, 2017.) Online Labour Indexin (2020) mukaan alustoiden kautta välittyvä työ on myös selvästi korkeinta Yhdysvalloissa ja toiseksi korkeinta Euroopassa. Intia on eritelty omaksi ryhmäksi, mikä saattaa vaikuttaa Aasian lukuun vähentävästi.

2.2 Joukkoistettu työ

Joukkoistetulla työllä tarkoitetaan alustataloudessa tapahtuvaa työtä ja sen muotoja. Toinen nimitys, jota joukkoistetusta työstä käytetään, on alustatyö. Joukkoistettu työ on nimitys, joka ilmenee tutkimuskirjallisuudessa ja on tieteellisempi nimi kuin alustatyö. Mediassa käytetään alustatyön käsitettä mahdollisesti sen kielellisen vaivattomuuden ja ”alustalouteen” yhdistettävyyden vuoksi. Myös tutkielman aineistossa, palkansaajien keskusjärjestöjen ulostuloissa käytetään *alustatyön* käsitettä, mutta tässä määritelmässä nojataan Alasoinin (2018) *joukkoistetun työn* käsitteeseen ja sen jaotteluun.

Alasoini (2018) jakaa joukkoistetun työn käsitteen kolmeen tyyppiin. Näistä ensimmäistä hän kuvaa mikrotyöksi, jolla tarkoitetaan verkon välityksellä toteutuneiden lyhyiden ja yksinkertaisten toistotehtävien suorittamista esimerkiksi verkossa olevan datan käsittelyä ja siivoamista. Työtehtävien toistomaisuuden vuoksi työtä onkin nimitetty uudeksi ”digitaaliseksi liukuhihnatyöksi”. Mikrotyössä työn teettäjä ja työn vastaanottaja ovat toisistaan riippumattomia tekijöitä, jotka eivät kohtaa toisiaan työsuorituksen aikana, jolloin osapuolten välille ei tyypillisesti katsota syntyvän työsuhdetta. Työnvälitys ja työsuoritus itsessään tapahtuvat esimerkiksi Amazon Mechanical Turk (MTurk) tapaisten mikroalustoiden kautta. Alustalle pääsyyn riittää usein pelkkä internet-yhteys, jolloin työskentely on työn fyysisestä sijainnista riippumatonta. Työntekijällä on maineprofiili, joka perustuu arvosteluihin aikaisemmista työsuorituksista. Näin ollen työn valvonta on siirtynyt työn tilaajalle tai asiakkaalle, mikä on hyvin tyypillinen piirre myös muissa joukkoistetun työn tyypeissä eikä yksinomaan mikrotyössä.

Toiseksi joukkoistetun työn tyyppiä Alasoini (2018) nimeää ”on demand- keikkatyön”, joka sisältää myös fyysisiä työn elementtejä. Kansainvälisesti tunnetuin on demand-keikkatyö alusta on esimerkiksi henkilökuljetusta tarjoava Uber-taksipalvelu, jossa työn teettäjä ja tarjoaja kohtaavat konkreettisesti, niin että maksuliikenne kulkee kuitenkin digitaalisen alustan kautta. Työn teettäjät ovatkin usein yksityishenkilöitä, jotka ovat halukkaita ostamaan erilaisia esimerkiksi arkea helpottavia palveluita. Muita on demand-keikkatyön alustoja ovat esimerkiksi erilaiset tavarantoimitus- ja ruoan kuljetuspalvelut kuten

Foodora ja suomalainen Wolt. Pitkään huomio keskittyikin kuluttajan näkökulmaan, sillä alustat lisäävät kuluttajien valinnanvapautta (Alasoini, 2017), mutta viime aikoina huomio on kiinnittynyt yhä enemmän on demand- keikkatyöläisten työoloihin. Suomen palkansaajien keskusjärjestöistä SAK eli Suomen Ammattijärjestöjen Keskusliitto nostanut keikkatyöläisten, kuten Woltin ja Foodoran lähettien, työolot ja -oikeudet esille. On demand- keikkatyöläiseltä harvoin vaaditaan korkeaa koulutusta, joten SAK on lähtenyt puolustamaan heidän oikeuksiaan.

Kolmanneksi joukkoistetun työn muodoksi Alasoini (2018) nimeää online-asiantuntijatyön, jossa työn vastaanottaja suorittaa monimutkaisia ja pitkäkestoisia työtehtäviä, jotka tapahtuvat verkon alustan kautta. Online-asiantuntijatyön tehtävät vaativat usein laajaa erityisasiantuntijuutta ja ongelmanratkaisukykyä, toisin kuin aikaisemmin esitetyt työtehtävät. Tyypilliset työtehtävät liittyvät usein esimerkiksi ohjelmointiin, suunnitteluun, muotoiluun, sisällöntuotantoon, vaativiin kielenkäännöksiin sekä erilaisiin toimistotehtäviin. Online-asiantuntija työtä vastaanottavat henkilöt ovat usein korkeakoulutettuja henkilöitä, joten Suomen työmarkkinakentällä palkansaajien keskusjärjestöistä Akavan voidaan katsoa ajavan heidän etujaan.

On tärkeää korostaa, että Alasoinin (2018) jaottelu ei ole ainut tapa jäsentää ja ryhmitellä alustojen kautta välittyvää työtä. Hänen nimeämät joukkoistetun työn tyypit on helppo hahmottaa työn keston tai vastaavasti työn haastavuuden ja työn edellyttävän ammattitaidon tai koulutuksen mukaan. Esimerkiksi Mattila (2019, 14) jakaa alustojen kautta välittyvän työn kahteen ryhmään sen mukaan tapahtuuko työ paikallisesti vai globaalisti.

2.2.1 Itsensätyöllistäjä

Puhuttaessa joukkoistettua työtä eli alustatyötä tekevistä henkilöistä, itsensätyöllistäjän käsite liitetään usein keskusteluun. Pärnänen ja Sutela (2014) käyttävät itsensätyöllistäjän käsitettä kattokäsitteenä ryhmälle, jonka jäsenet ”tekevät työtä yksin, ilman palkattua työvoimaa yrittäjinä tai yrittäjämäisesti, mutta jotka eivät ole maatalousyrittäjiä”. Tarkemmiksi alaryhmiksi he ovat nimenneet yksinyrittäjät, ammatinharjoittajat, freelancerit ja apurahansaajat. Osa itsensätyöllistäjistä kuuluu perinteisempään yrittäjämäistä työtä harjoittavien ryhmään kuten kampaajiin tai kauppiaisiin. Toinen osa puolestaan tekee työtä tavalla, jota on vaikeampi määritellä selkeästi joko palkansaaja- tai

yrittäjätöksi. Esimerkiksi monet freelancerit toimivat tämän tyyllisessä asemassa. Välillä henkilöillä itselläänkin on vaikeuksia erottaa, onko kyseessä palkka- vai yrittäjätöitä. Tämä elementti on keskeinen myös alustavälitteisessä työssä.

Itsensätyöllistäjien määrää Suomessa ovat lisänneet 2000-luvun työrakenteiden ja työn tekemisen muotojen muutokset, joihin perehdyn vielä paremmin seuraavassa luvussa. Vuodesta 2000 vuoteen 2013 työmarkkinoiden rakenne on säilynyt melko samana, mutta itsensätyöllistäjien määrä kasvoi 32 000 hengellä. Vaikka radikaalia muutosta työmarkkinoiden rakenteissa ei ole, kyseessä on kuitenkin trendinomaista nousua, jota alustatyön tapaiset uudet työn tekemisen muodot selittävät. (Pärnänen ja Sutela, 2014, 13.)

3 TEOREETTINEN TAUSTA

Taustoituksen toisessa osassa avaan tarkemmin työnteon muotoja 2000-luvulla ja muodostan teoreettisen viitekehyksen, jonka avulla tutkielman analyysiosiota on vaivattomampi ymmärtää. Julkisessa keskustelun luoman kuvan myötä työelämän uskotaan olevan suuressa murroksessa. Työelämä on muuttunut entistä epävarmemmaksi ja pirstaloituneemmaksi, sillä perinteinen palkkatyö ja tyypilliset työsuhteet ovat muuttuneet epätyypilliseksi pätkätöiksi. Erilaisten alustojen kautta organisoituvan työn eli joukkoistetun työn piirteet vastaavat ns. uuden työn luonnehdintaa voimakkaasti ja ”työsuhteet” näyttäytyvätkin varsin epätyypillisinä.

Tämän luvun tarkoituksena on avata tarkemmin kehitystä ja muutostrendejä, joita työnteoko ja työelämä ovat kohdanneet viime vuosikymmenten aikana. Ymmärtääksemme nykyajan työelämän ilmiöitä kuten alustataloutta on oleellista ymmärtää aikaisempaa kehitystä viimeisten vuosikymmenten aikana. Aluksi luon kuvan uudesta työstä, sekä siitä miten uusi työ on muuttanut työkijään kohdistuneita edellytyksiä. Lisäksi havainnollistan työn tekemisen muotojen muuttumista. Koska tutkielmani aineistona toimii palkansaajien keskusjärjestöjen erilaiset lausunnot, on tärkeää luoda käsitys siitä, millainen rooli ammattiyhdistysliikkeellä on ollut sekä minkälainen on ammattiyhdistysliikkeen yhteiskunnallinen asema 2000-luvulla. Luvun lopussa avaan tarkemmin jännitteitä, joita juuri alustatalouteen on liitetty lähinnä Suomessa.

3.1 Uuden työn aikakausi

Työn- ja työelämän muutokseen liittyy ajatus uudesta ja vanhasta työstä, toisin sanoen ennen-nyt ajattelusta. Vaikka taitekohta uuden ja vanhan välillä muuttuu ja elää ajan saatossa, tutkimuskirjallisuudessa uudella työllä tarkoitetaan usein 2000-luvun työelämää ja sen mukanaan tuomia ilmiöitä (Jakonen, 2014, 287-292). Uusi työ toimii yläkäsitteenä kooten alleen monet 2000-luvun työelämää kuvailevat piirteet ja ilmiöt kuten työelämän pirstaloitumisen, prekarisaation, työn subjektivoitumisen, tietoistumisen ja affektisoitumisen (Koivunen, 2016).

Julkunen (2008, 19) on esittänyt jaottelua vanhan ja uuden työn välillä ja koonnut erilaisista keskusteluista löytyviä vastakkainasetteluja. Vanhaan työhön voidaan liittää piirteitä kuten kansallinen, teollinen, säännelty, ruumiillinen, maskuliininen, materiaallinen, kollektiivinen, suojattu, rutinoitunut ja paikallaanpysyvä. Työ oli fordistista, kasvotonta,

monotonista ja pitkästyttävää liukuhihnatyötä, joka ei vaatinut tekijältään korkeaa koulutusta, sillä monet työntekijöistä olivat korvattavissa tarpeen tullen, koska yksinkertainen työsuoritus ei vaatinut ammatillista erikoistumista. Työ oli sidottu yhteen paikkaan ja pääoman omistamiin tuotantovälineisiin. Tämän lisäksi työ oli palkkatyötä, säännöllistä ja toistaiseksi voimassa olevaa, eikä yrittäjyyden nähty kuuluvan kategoriaan (Jakonen, 2014, 292-293).

Kansainvälinen makrotason kriisi 1970-luvulla loi käännekohdan vanhan ja uuden toisin sanoen fordistisen ja jälkifordistisen ajanjaksoille. Kriisin ulospääsystä avaimena nähtiin työn uudet organisaatiomuodot, joiden avulla pystyttiin esimerkiksi parantamaan työntekijän työmotivaatiota ja -tyytyväisyyttä sekä lisäämään työntekijöiden työpanosta. Näin ollen työhön alkoi syntyä kannustimia ja työn imua lisääviä tekijöitä, jotka nojaavat oletuksiin yksilön psykologisista tarpeista ja motivaatorakenteista esimerkiksi itseohjautuvuus ja mahdollisuus uuden oppimiseen. Äärimmäisen yksitoikkoisuuden periaatteista luovuttiin vähitellen. Sääntelyn purkaminen ja joustavaan tuotantoon, teknologiaan ja työvoiman käyttöön siirtyminen nähtiin yhtä lailla kriisin ulospääsystä avaimena. (Julkunen, 2008, 88-90, 37.)

Joustavuudesta on syntynyt keskeinen piirre 2000-luvun työelämässä. Työmarkkinoiden joustavuus voidaan liittää laajemmin työmarkkinoiden sääntelykeskusteluun, jolloin joustavuus ymmärretään taloudellisena ja määrällisenä joustavuutena, liittyen palkkojen sopeutumiskykyyn sekä työvoiman palkkaamisen ja/tai irtisanomisen helppouteen. Lisäksi joustavuus voidaan ymmärtää yrityksen sisäisenä määrällisenä ja toiminnallisena joustamisena, esimerkiksi työtuntien tai organisaation toimintatapojen muuttamisena. (Atkinson, 1984.) Yhä enemmän myös työntekijältä vaaditaan sopeutumista ja joustamista esimerkiksi työaikoihin liittyen.

Työelämässä on siirrytty yksilön persoonallisuuden piirteitä korostavaan suuntaan, jossa työntekijään kohdistetaan uudenlaisia vaatimuksia. Työssä suoriutumiseen ja siinä onnistumiseen ei riitä pelkästään hyvä työsuoritus, vaan henkilön yksilölliset ja persoonalliset piirteet ovat keskeinen osa työtä. Erottelu työn ja tekijän välillä muuttuu yhä hämärämmäksi. (Julkunen, 2008, 120-121.) Koska uusi työ rakentuu verkostojen, kommunikaation ja sosiaalisuuden ympärille, työ ulottuu myös työajan ulkopuolelle, sillä huomattava osa verkostoitumisesta tapahtuu vapaa-ajalla epävirallisissa tilaisuuksissa. Verkostot ylettyvät myös erilaisiin esimerkiksi LinkedIn:n tapaisiin digitaalisiin

verkkoyhteisöpalveluihin ja verkostoitumisvälineisiin, joiden avulla esimerkiksi alustatalouden online-asiantuntijatyötä etsivät saattavat löytää työtehtäviä. Kiinnostavan profiilin luominen sekä aktiivisuus verkkoalustalla ovat edellytyksiä erottumiseen kovassa kilpailussa. Jakosen mukaan (2014, 292-297) uudessa työssä on pitkälti kyse erilaisista palvelutyön muodoista, jotka perustuvat vuorovaikutukseen. Tämä edellyttää työntekijältä erilaisia tunnetiloja kuten ystävällisyyttä ja energisyyttä, joiden onnistumista mitataan immateriaalisilla mittareilla, kuten asiakastyytyväisyydellä ja –uskollisuudella

Työn tekemisen muodot ovat myös muuttuneet. Puhutaankin usein epätyypillisistä työsuhteista, joilla tarkoitetaan vakituisen kokopäivätyön normista poikkeavia työsuhteita esimerkiksi pätkä- ja osa-aikatöitä. Epätyypillisissä työsuhteissa olevien palkansaajien lisäksi yrittäjien ja itsensätyöllistäjien kuten freelancereiden ryhmät lukeutuvat vielä monimuotoisemmin epätyypillisyyden piiriin. (Nätti & Pyöriä, 2017.) Useat työsuhteet ovatkin muuttuneet tehtäväluontoisiksi toimeksiannoiksi. Epätyypillisen työn on katsottu aiheuttavan vaikeuksia elämänhallintaan sekä lisäävän huolta taloudellisesta toimeentulosta (Karisalmi, 2005). Työsuhteen tyyppi itsessään esimerkiksi määräaikainen työsuhde ei vaikuta negatiivisesti koettuun terveyteen, vaan merkittävän eron tekevät työn sisällölliset tekijät ja työolot (Virtanen, Saloniemi & Nätti, 2017).

Teknologinen kehitys ja digitaaliset välineet ovat mahdollistaneet työn tekemisen ajasta ja paikasta riippumatta. Lisääntyvän teknologian aiheuttamasta työttömyydestä, jossa ihmistyö korvataan roboteilla, on oltu huolissaan aika ajoin. Suurempi teknologian tuoma huolenaihe liittyy kuitenkin työmarkkinoiden polarisaatioon, jonka mukaan työtä katoaisi juuri keskituloisilta aloilta. Usein teknologian merkitystä polarisoitumisessa korostetaan, vaikka työllisyyden supistumiseen tietyillä aloilla vaikuttavat voimakkaammin esimerkiksi globalisaatio. Lisäksi kehitys ei ole universaalialia, sillä työmarkkinainstituutioilla on vaikutusta polarisoitumiseen. Kuitenkin on katsottu teknologisoitumisen suosivan juuri korkeasti koulutettuja ammattitaitoisia, korkean osaamisen omaavia, kuten online-asiantuntijatyöntekijöitä. (Mustosmäki, 2017.)

Vaikka aikaisempien kuvailujen perusteella syntyy kuva, että uusi työ on täysin vastakohta vanhalle työlle, Julkunen (2008, 18) muistuttaa, että luonnehdinnat ja jakolinjat, eivät perustu joko—tai ajattelulle. Hänen pääväitteensä mukaan ”2000-luvun työ on hybridi ja mosaiikki”, missä sekoittuu sekä uuden että vanhan työn piirteitä. Työsuhteiden epätyypillisyyden laajuudesta esitetään usein myös virheellisiä väitteitä, joiden avulla

maalailaan kielteistä julkisuuskuvaava nykyajan työelämästä. Epätyypilliset työsuhteet eivät ole kuitenkaan suomalaisessa työelämässä valtavirtaa, vaikka ovatkin lisääntyneet 1990-luvulta. (Nätti ja Pyöriä, 2017.) On hyvä huomata, että uuteen työhön liitetty joustavuus ja työn epätyypillisuus koituvat ongelmalliseksi vastentahtoisessa tai pakotetussa asetelmassa. Uudella työllä tarkoitetaan myös jatkuvaa liikettä, eikä kyse ole jo tapahtuneesta tai loppuneesta siirtymästä (Jakonen, 2014, 298). Alustataloutta voidaan pitää tämän viimeisimpänä muutostrendinä.

3.1.1 Ammattiyhdistysliikkeen asema ja rooli Suomessa

Ammattiyhdistysliikkeellä on ollut keskeinen rooli työmarkkinoiden heikkomman osapuolen eli työntekijän suojelussa ja aseman turvaamisessa. Työntekijöistä muodostuneen ammattiyhdistysliikkeen tehtävänä oli ajaa jäsentensä vaatimuksia ja järjestää työtaisteluja. (Julkunen, 2008, 45-46.) Kollektiivisilla työehtosopimuksilla on turvattu myös työrauha, joka puolestaan on palvellut myös työnantajapuolta.

Työn suojeluun liittyy kansallisia piirteitä. Suomen työmarkkinamallia on nimitetty sekä pohjoismaiseksi- että sosiaalidemokraattiseksi malliksi. Tunnuspiirteenä on valtion ja työmarkkinaosapuolten kolmikantainen sopiminen työehdoista, joka on edellyttänyt vahvoja työmarkkinaosapuolia yleisisitovien työehtosopimusten laatimiseksi. Järjestäytymisase on ollut perinteisesti hyvin korkea. (Kangas, 2012.)

Ensimmäiset kollektiivisten suojien purkautumiseen viittaavat merkit alkoivat näkyä 1970-luvulla. Työvoiman ja muiden markkinoiden sääntelyä alettiin vähitellen välttää osana siirtymistä kohti markkinakeskeisempää regiimiä, jonka myötä epävarmuus, turvattomuus ja yksilöllisyys saivat uudenlaisia käsityksiä. Työn uusilla organisaatiomuodoilla pyrittiin vähentämään kollektiivisen vastarinnan voimakkuutta. Voimakkaan organisaation sisäisen vastakkainasettelun tilalle syntyi yhteisiä päämääriä kohti pyrkivä retoriikka, jonka avulla luotiin yritysten omaa ja yhteistä identiteettiä sekä kulttuuria kollektiivisen ammatillisen identiteetin sijaan. (Julkunen, 2008, 57, 64-65.)

Varsinaisesta ammattiyhdistysliikkeen romahduksesta ei ollut kyse, vaan voidaan puhua kollektiivisten suojarakenteiden hiljalleen murenemisestä. Suomessa esimerkiksi nautittiin vielä erilaisten työtaisteluiden huippuvuosista 1970-luvulla. Työtaisteluiden määrällä, joka tilastollisesti mielekkäästi kuvataan menetettyjen työpäivien lukumäärällä, voidaan kenties kertoa ammattiyhdistysliikkeen yhteiskunnallisesta asemasta ja vaikuttavuudesta kulloisenakin aikana. 1990-luvun lama ja suurtyöttömyys kasvattivat työnantajapuolen

etulyöntiasemaa, ja työntekijäpuolen työtaistelut ovatkin vähentyneet huomattavasti laskevan trendin jatkuessa aina 2000-luvulle asti. (Bergholm, 2017.)

Myös ammattiliittojen jäsenmäärissä on tapahtunut trendinomaista laskua Suomessa 1990-luvulta. Selittävinä tekijöinä voidaan pitää työelämän rakenteellisia muutoksia kuten teollisuuden aloilta palvelualoille siirtymistä, joissa epäsäännölliset työsuhteet ovat yleisempiä. Ammattiyhdistysliikkeen pelätäänkin edustavan tulevaisuudessa yhä enemmän turvallisissa työsuhteissa olevia, eikä päinvastoin heikossa asemassa olevia työntekijöitä. Lisähaastetta on tuonut myös EU:n laajenemisen mukanaan tuoma työvoiman vapaa liikkuvuus sekä työttömyyskassajärjestelmät, jotka eivät vaadi ammattiliiton jäsenyyttä työttömyyskorvauksen ehtona. Toisaalta syytä on etsitty myös puoluepolitiikasta ja sosialidemokraattisten puolueiden kannatusten laskusta. (Kangas, 2012.)

Ammattiyhdistysliike on palkkatyön aikakaudella kokenut eri ammattiliittojen syntymistä, katoamista ja yhdistymistä. Tällä hetkellä Suomessa toimii kolme palkansaajien keskusjärjestöä. Keskusjärjestöistä suurimpana ja vanhimpana toimii Suomen

Ammattijärjestöjen keskusliitto SAK ry, jonka alaisuuteen kuuluu 17 eri ammattiliittoa, jotka puolestaan edustavat ”teollisuuden, julkisen sektorin ja kuljetusalojen sekä yksityisten palvelusalojen työntekijöitä” (SAK, 2020). Palkansaajien keskusjärjestöistä STTK:n alaisuuteen kuuluu yhteensä 14 jäsenliittoa ja Akavaan puolestaan 36. Vuonna 2017 jäsenmäärältään pienin järjestö on Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ja suurin vuonna puolestaan SAK (Ahtiainen, 2019). STTK edustaa työpaikkojen osajia ja asiantuntijoita (STTK, 2020), Akava puolestaan on korkeakoulutettujen työmarkkinajärjestö, jonka jäsenistöstä noin puolet toimivat asiantuntijatehtävissä (Akava, 2020). Neljännes Akavan jäsenistöstä toimii erilaisissa johtotehtävissä ja loput opetus- ja kasvatustehtävissä. Myöhemmin tässä tutkielmassa tulen analysoimaan juuri näiden keskusjärjestön kannanottoja perinteisen palkkatyön vastakohtana pidettyä ilmiötä eli alustataloutta kohtaan.

Ammattiyhdistysliikkeen voidaan nähdä olevan haastavassa tilanteessa sen perinteisen toimintaympäristön muuttuessa esimerkiksi alustatalouden tapaisten ilmiöiden ja globalisaation myötä työn ehtojen ”karatessa” neuvottelupöytien ulottumattomiin. Oman haasteen on tuonut ulkomaisen työvoiman integroiminen osaksi ammattiliittoa ja jäsenistöä, sillä ulkomaiseen työvoimaan liittyy muun muassa rasistisia ennakkoluuloja sekä kielellisiä haasteita. Voidaan myös nähdä, että ammattiyhdistysliike on saavuttanut

yhteiskunnallisen tehtävänsä täyttämällä sotien jälkeen asetetut keskeisimmät tavoitteet. (Kuhanen, 2008.) Kollektiivinen sopiminen työhön liittyvistä ehdoista, kuten palkasta, on ollut palkansaajien keskusjärjestöjen keskeisimpiä tehtäviä. Työelämän pirstaloituessa ja palkkatyösuhteen mahdollisesti vähentyessä, herääkin kysymyksiä ammattiyhdistysliikkeen tulevaisuudesta ja roolista tulevaisuuden Suomessa.

3.2 Alustataloutteen ja -työhön liitetyt keskeiset jännitteet

Kuten aikaisemmassa alaluvussa esitettiin, joustavuus liittyy uuden työn teoriaan merkittävästi sekä työmarkkinoilla että työn sisällössä. Joustavuuden vastakohta on jäykkyys, jota ”ylläpidetään” työmarkkinoilla erilaisilla työtä sääntelevillä tekijöillä. Euroopan työmarkkinoilla esiintyvää korkeaa työttömyyttä on selitetty työmarkkinoiden säätelyllä ja jäykkyydellä saman aikaisesti, kun Yhdysvaltojen joustavat työmarkkinat synnyttävät jatkuvasti uusia työpaikkoja. Matalan työttömyyden hintana on kuitenkin työttömyysturvan puuttuminen ja mahdollisuus, että työssäkäyvät eivät tule matalalla palkalla toimeen. (Boldt ja Laine, 2001.) Työmarkkinoiden säätelyllä on pystytty vähentämään aikaisemmin mainitsemaa työmarkkinoiden polarisoitumista, sillä liberaaleissa talouksissa kuten Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa, polarisoituminen on ollut voimakkaampaa kuin Pohjoismaissa (Mustosmäki, 2017, 13).

Säätelykeskustelu liittyy vahvasti alustatalouden jännitteisiin ja edellä mainitun kuvailun ristiriitaisuuteen. Mustosmäen (2017) mukaan, uudessa työssä turvattomuutta ei synny pelosta menettää työ automaation vuoksi, vaan siitä syystä, että uudet digitaaliset työmarkkinat eivät äärimmäisen joustavuuden takia asetu enää sopimuksellisiin kehyksiin. Mattilan mukaan (2019, 51) säätelyllä voidaan tarkoittaa sosiaalioikeuksia, kuten eläke-, vakuutus- ja työttömyysmaksuja, joista on päätetty ensimmäisen kerran 1960-luvulla.

Palkkasuhteessa olleille työntekijöille on perinteisesti annettu oikeus vielä ”lisätuihin” kuten, työterveyshuoltoon ja työttömyysturvaan, jotka työnantaja kustantaa. Yrittäjille ei perinteisesti ole luotu yhtä kattavia etuja, sillä yrittäjä nauttii työssä esimerkiksi vapaudesta päättää ja järjestää työ parhaaksi katsomallaan tavalla. Alustatyössä on kiistelty siitä, onko työtä suorittavalla oikeus muun muassa edellä mainittuihin ”lisätuihin”. Asiaa on lähdetty selvittämään sillä, täyttyykö työsuhteen tunnusmerkit.

Työsuhteen tunnusmerkkejä suomalaisessa työlainsäädännössä ovat sopimus, työn tekeminen, vastikkeellisuus ja direktio. Tämä tarkoittaa, että työn tulee perustua aina työnantajan ja -tekijän väliseen sopimukseen mistä tahansa työstä, joka ei ole rikollista tai

hyvän tavan vastaista toimintaa. Tehdystä työstä maksetaan vastike ja lisäksi työntekijä suostuu tekemään työtä työnantajan johdon ja valvonnan alla. (TEM, 2017.) Euroopan komissio on kehottanut tarkastelemaan kysymystä tapauskohtaisesti. Mattila (2019, 64-65) nimeää monia lainsäädännöllisiä ongelmia, jotka vaikeuttavat selontekoa. Hän nostaa esiin kuitenkin alustoihin liittyvän erityisongelman, joka koskee nimenomaan alustatyöntekijään kohdistuvaa valvontaa ja kontrollia. Arviointijärjestelmä, joka on selkeä tapa kontrolloida työtä, liittyy vahvasti on-demand keikkatyön tapaisiin alustoihin kuten ruoankuljetuspalveluihin. Hieman alustan mukaan, on mahdollista, että työtä tekevää voidaan sulkea alustalta pois, esimerkiksi liian hitaan työvauhdin tai huonojen arvostelujen takia. Alustatyöhön ei siis sisälly palkkatyösuhteen tapaista irtisanomissuojaa.

Kiista työsuhteen tunnusmerkistöistä ja alustatyöntekijän asemasta on viime aikoina saanut selkeämpiä linjauksia. Työneuvosto, joka on toiminnassaan riippumaton Työ- ja Elinkeinoministeriön alainen erityisviranomainen, katsoi lausuntopyyntöjen kohteena olevien yritysten ruokalähetit työsuhteessa oleviksi. Lausunnon mukaan edellä mainitut työsuhteen perustunnusmerkit täyttyivät kaikilta osin kyseessä olevan alustayrityksen kohdalla. (Työneuvosto, 2020.) Vaikka Työneuvostolla ei ole lainsäädännöllistä valtaa, lausunto on kuitenkin merkittävä linjaus, jota tullaan huomioimaan hallituksen valmisteluissa työlainsäädännön muutoksissa.

Puolestaan laajemmassa Pohjoismaisessa kontekstissa, alustatalouteen liitetyt kiistat ja ongelmat ovat saaneet jo konkreettisempia ratkaisumalleja. Tanskassa neuvoteltiin vuonna 2018 yhdessä tanskalaisen kotisiivouspalveluihin erikoistuneen Hilfr alustayrityksen ja paikallisen ammattiliiton kanssa sopimus, jonka mukaan alustatyöntekijät saavat itse päättää haluavatko toimia itsenäisinä yrittäjinä vai palkkasuhteessa tiettyjen ehtojen, kuten riittävien työtuntien, täytyessä. Tutkimuksen mukaan, työntekijät, alustayritys sekä myös kuluttajat ovat olleet tyytyväisiä sopimukseen. (Ilsøe & Jesnes, 2020.) Samansuuntaisia ratkaisuehdotuksia voidaan odottaa myös Suomeen ja muihin Pohjoismaihin, vaikka esimerkkiin liittyy paljon myös kansallisia piirteitä.

Alasnoinin (2017) on nimennyt kymmenen keskeisintä toimenpide-ehdotusta alustatalouden ja -työn kehittämiseksi. Hänen mukaansa työntekijän oikeudellista asemaa tulee tarkentaa nimeämällä keskeisimmät oikeudet ja velvollisuudet. Päättäjien tulee kiinnittää myös huomiota palkkatyön ulkopuolella olevien suojaksi laadittua turvaverkkoa, joka on rinnastettavissa nykyisen palkkatyön muodostamaan turvaverkkoon.

Työmarkkinasiirtymisestä on tehtävä mahdollisimman joustavaa ja helppoa, jonka puolesta Ailisto ym. (2016) myös puhuvat. Heidän mukaansa työntekijä-yrittäjä aseman välisestä muutoksesta ja liikkumisesta roolista toiseen on tehtävä mahdollisimman vaivatonta niin, että esimerkiksi yrityksessä työntekijänä saamia etuuksia ei pidä menettää. Tämän avulla mahdollistetaan uusien työpaikkojen syntymistä. Ailiston ym. raportista löytyy myös samoja elementtejä, mitä Euroopan parlamentin (2017) raportista kuten voimakas tiedontarpeen lisääminen ja verotuksen uudistaminen, vaikka Ailiston ym. näkökulma ei ole yksinomaan alustatyön kehittämisessä, vaan yleisesti alustataloudessa.

Mattila (2019) nostaa esiin Euroopan parlamentin (2017,104) raportin keskeisimpiä näkökulmia sosiaaliturvareformeista. Laajemman sosiaalisen suojelun muotona ja turvaverkko ehdotuksena tulevaisuuden työlle, joka saattaa koostua pätkämäisistä työsuorituksista ja myös laajemmin jakamiseen perustuvista ansioista, on perustulon tapaiset universaalit sosiaalietuudet. Perustulon on ottanut esille myös moni asiantuntija (esim. Koramo ym. 2017, 81). Perustulokeskustelu on ollut viimevuosina aktiivista Suomessa, mutta ilman alustatalouteen viittaavaa suoraa yhteyttä. Työn pirstaloituessa tulevaisuudessa yhä useampiin työsuhteisiin ja -tehtäviin, perustulokeskustelulle löytyy varmasti tarvetta tulevaisuudessakin. Kuitenkin toistaiseksi alustatalouden akuuttien ongelmien poistamiseksi, pienemmät sosiaaliturvajärjestelmän uudistukset ovat paikallaan. Mattilan mukaan näitä on esim. universaalien tapaturmavakuutuksen kehittäminen ja työssäoloehdojen joustavoittaminen niin että, alustatyöntekijät pääsevät työttömyyspäivärahan piiriin.

4 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ

Tässä tutkielmassa perehdyn palkansaajien keskusjärjestöjen eli työmarkkinakentän työntekijäpuolen näkemyksiin alustataloudesta, sekä siihen liitetystä alustatyöstä. Teoreettisessa taustoituksessa nostettiin esiin ammattiyhdistysliikkeen roolia ja erityispiirteitä pohjoismaisessa mallissa. Ammattiyhdistysliikkeen ”murenemisestä” huolimatta ammattiyhdistysliikkeellä on ollut ja on edelleen melko merkittävä asema Suomen työmarkkinoilla. Voidaan kuitenkin olettaa aikaisempaan teoriaan ja tietoon perustuen, että alustatalous ja -työ asettavat ammattiyhdistysliikkeelle enemmän haasteita kuin ammattiyhdistysliikkeen asemaa vahvistavia mahdollisuuksia. Tämän hypoteesin pohjalta lähestyn tutkimuskysymystä.

Tutkimuskysymys, johon tutkielmassa pyritään vastaamaan:

- Miten palkansaajien keskusjärjestöt suhtautuvat alustatalouteen ja joukkoistettuun työhön?

Tutkimuksen tarkoituksena ei ole keskittyä *miten* sanaan ja tutkia kielellisiä valintoja, vaan keskittyä nimenomaan siihen, *mitä mieltä osapuolet ovat ilmiöstä*.

Aineiston perehtymisen jälkeen oli melko selvää, että alustatalouteen liitettiin keskusjärjestöjen julkaisuissa pääosin negatiivisia mielikuvia. Tästä syystä tutkimuskysymystä tarkennetaan vielä seuraavilla kysymyksillä:

- Mitä ongelmakohtia ja haasteita palkansaajien keskusjärjestöt liittävät alustatalouteen ja joukkoistettuun työhön?
- Mitä ratkaisuehdotuksia palkansaajien keskusjärjestöt esittävät keskeisiin ongelmiin ja haasteisiin?

Näitä sisällöllisiä elementtejä tulen johtopäätelmissä vertaamaan tutkimuskirjallisuudessa esiin nousseisiin keskeisiin jännitteisiin. Tarkoituksena on etsiä aineistosta tutkimuskysymyksen kannalta keskeisiä sisältöä tuottavia ilmaisuja, joissa alustatalous ja sen ongelmallisuus tulee oleellisesti ilmi. Tutkielmani aineistona toimii palkansaajien keskusjärjestöjen alustataloutta koskevat julkaisut. Aineiston avulla syntyy kokonaisvaltainen kuva keskeisistä ongelmista ja haasteista.

4.2 Aineisto

Tässä tutkielmassa palkansaajien keskusjärjestöjen, SAK:n, STTK:n, ja Akavan, ulostuloja on etsitty kunkin järjestön omien verkkosivujen hakutoiminnon kautta. Aineistonkeruussa on käytetty ”alustatalous” hakusanaa sekä sanan lyhennettyä ”alustatalou” muotoa. Kuten aikaisemmassa käsitteen määrittely kappaleessa todettiin, erilaisia käsitteitä saatetaan käyttää hieman harhaanjohtavasti. Tästä syystä aineistoa on haettu myös ”jakamistalous”, ”digitalous” ja ”keikkatalous” hakusanoilla sekä näiden lyhennetyillä hakusanoilla. Koska digitalouden hakusanoilla, STTK:n verkkosivun hakukone tunnisti myös kaikki ”digitalisaatioon” viittaavat julkaisut, digitalouden hakusana jätettiin kokonaan pois. Digitalisaatio liittyy keskeisesti ilmiöön, alustatalouden perustuessa digitaalisiin innovaatioihin. Kuitenkin tämän tutkielman laajuuden vuoksi ja tutkimuskysymyksen kannalta, oli noudatettava tarkkaa rajausta. Päätökseen liittyy tietoinen riski, että jotain sisällöllisesti kiinnostaa ja olennaista on saattanut jäädä pois aineistosta.

Kolmen keskusjärjestön kesken SAK:n verkkosivuilla alustataloudeksi ymmärrettyä ilmiötä oli huomioitu eniten. Alustatalous toimi SAK:n vuoden 2017 Mahdollisuuksien aika- hankkeen teemana, joten tätä voidaan pitää yhtenä selittävänä tekijänä. Puolestaan STTK on ottanut keskusjärjestöistä vähiten kantaa alustatalouteen ja -työhön.

Aineistoon valikoitui yhteensä 20 tekstidokumenttia, joista neljä ovat pidemmistä lausunnoista poimittuja alustatalouteen viittaavia lyhyitä osia, ja loput 16 kpl kokonaisia tekstejä (ks. liite 1). Hakukoneiden tunnistaessa kaikki julkaisut, joissa hakusanaa oli käytetty, hakutoiminto tuotti suuren määrän tuloksia (121 kpl). Tästä syystä aineisto oli rajattava koskemaan vain tarkasti julkaisuja, joissa alustatalous ja alustatyö olivat keskiössä. Rajauksen myötä aineisto palvelee paremmin tutkielman tutkimuskysymystä. SAK:n ”Mahdollisuuksien aika”- hankkeen loppuraportti, jossa alustatalouden keskeisiä ongelmakohtia käsitellään kirjallisuuskatsauksen muodossa, oli puolestaan jätettävä pois sen laajuuden vuoksi. Tarkan rajauksen takia, yksikään STTK:n julkaisu ei valikoitunut aineistoon.

Tekstit ovat jakaantuneet tekstilajeiltaan blogiteksteihin, lausuntoihin ja julkaisuihin. Blogitekstejä voidaan yleisesti pitää ongelmallisena vapaan tekstityylin vuoksi. Keskusjärjestöjen blogiteksteissä on kuitenkin esitetty keskusliiton tai sen alaisten ammattiliittojen esimerkiksi lakimiesten, yhteyspäälliköiden ja tutkimusasiantuntijoiden näkemyksiä. Ajallisesti aineisto ulottuu vuosille 2016-2020.

Tarkempi rajausta ajallisesti, esim. viimeiselle kahdelle vuodelle, ei olisi palvellut tutkimuskysymystä sen paremmin, sillä lähes SAK:n julkaisut ajoittuivat vuoteen 2017.

4.3 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Tämä tutkielma on otteeltaan laadullinen. Aineiston analyysimenetelmänä käytän sisällönanalyysia, jossa analysoidaan ja etsitään tekstistä erilaisia merkityksiä, laajassa teoreettisessa kehyksessä. Sisällönanalyysi on jaettu kolmeen eri lähestymistapaan; aineistolähtöiseen, teorialähtöiseen ja teoriaohjaavaan. Tässä tutkielmassa lähestyn aineistoani teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla, joka voidaan ymmärtää menetelmänä, jossa yhdistyy sekä aineisto- että teorialähtöisen analyysin elementtejä. Teorialähtöisessä analyysissä nojaututaan aikaisempaan teoriaan, maliin tai kehykseen, kun taas aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt rakentuvat aineiston pohjalta ilman ennako-oletuksia. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018, 108-112.) Tämän tutkimuksen kohdalla voidaan katsoa yhdistyvän elementtejä molemmista menetelmistä.

Teoriaohjaava sisällönanalyysi lähtee tyypillisesti liikkeelle aineistolähtöisen analyysin vaiheiden kautta, jotka ovat pelkistäminen, ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. Teoria toimii aineiston tukena, mutta tarkoituksen ei ole suoranaisesti testata vallitsevaa teoriaa, vaan etsiä erilaisia teoreettisia kytkentöjä. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018.) Tässä tutkielmassa olen nimennyt keskeiset alustatalouden ongelmakohdat, jotka liittyvät laajemmin uuden työn murrokseen. Tätä tietoa hyväksi käyttäen, pyrin löytämään aineistosta vastaavia piirteitä, jännitteitä, ongelmakohtia ja ratkaisuehdotuksia.

Lähdin rakentamaan analyysiä etsimällä pelkistettyjä merkitysyksiköitä aineistosta. Erittelin ilmaisuja irrallisiksi analyysiyksiköiksi, joita myöhemmin ryhmittelin ja yhdistin suuremmiksi yläluokiksi. Analyysiyksiköt liittyivät esimerkiksi ”työsuhteen tunnusmerkistöön”, ”työsuhteen pelisääntöihin”, ”alustatyöntekijöiden turvattomaan asemaan”, ”verojen karkaamiseen ulkomaille”, ”alustatalouden kasvuun tulevaisuudessa”. Jo analyysin alkuvaiheessa, tiettyjen ilmaisujen toistuvuus näyttäytyi voimakkaana, joten ryhmittely syntyi helposti. Tiettyjen sanavalintojen ja vertauskuvien jatkuva käyttö herätti kiinnostusta myös kielellisiin valintoihin ja niiden vaikuttavuuteen, mutta päätin pitää kuitenkin sisällöllisen lähestymistavan tutkielmassani.

Aineistosta löytyi neljä voimakasta ulottuvuutta, jotka olen nimennyt työolainsäädännölliseksi-, sosiaalioikeudelliseksi-, kilpailun -ja verotuksen näkökulmiksi.

Koska alustataloudessa ja -työssä on kyse uudesta ilmiöstä, nostin vielä viidennen alustatalouden luonnehdintaan viittaavan luokan. Tämän avulla pyritään selvittämään, onko keskusjärjestöt yhtä mieltä tämän tutkielman luvussa kaksi esiin nostettujen esimerkiksi alustatalouden laajuuden kuvauksien kanssa. Tarkoituksena on siis testata myös aineiston virheellisyyttä. Loput neljä suurempaa luokkaa luovat ehyen ja selkeän kokonaisuuden, joiden kautta tutkimuskysymyksen tarkistelu on toimivaa ja selkeää.

5 ANALYYSI

5.1 Alustatalouden ja alustatyön luonnehdinta

Alustatalouden suuruutta tai merkittävyyttä ei kiistetä keskusjärjestöjen ulostuloissa, vaan näkemykset mukailevat tutkimuskirjallisuuden asiantuntijoiden kasvunäkymiä. SAK:n monien julkaisujen keskittyessä vuoteen 2017, voidaan todeta, että tietyt näkemykset siitä, ettei alustatyö herättäisi huomiota, eivät pidä täysin paikkansa. Alustatalouden ja siihen keskittyvä uutisointi on lisääntynyt viimeisten kahden vuoden aikana melko paljon esimerkiksi Helsingin Sanomien ja Ylen sisällöissä.

Alustatyön ymmärretään jo muuttaneen ja muuttavan tulevaisuudessakin työn tekemisen tapoja: *”Tekniikan edistymisen myötä alustatalouden synty ja kehitys on vääjäämätöntä”* (SAK 28.12.2017). Myös käsitteen määrittelyn kannalta SAK ottaa kantaa siihen, että Työ- ja Elinkeinoministeriön käyttämä ”jakamistalous” luo ”siloteltua mielikuvaa yhteisöllisyydestä ja kierrätyksestä”. SAK on sitä mieltä, että alustatalous kuvaa ilmiötä paremmin.

Keskusjärjestöjen julkaisuissa keskityttiin pitkälti suurimpiin ja tyypillisimpiin alustayrityksiin Uberiin, Woltiin ja Foodoraan. Huomion keskittyessä näihin yrityksiin, osaamiseen perustuva alustatyö on jäänyt vähäiselle huomiolle. Esiin nostetaan myös alustatyöntekijöiden maahanmuuttajataustaisuus ja tarve lisätä alustatalouteen liittyvää tutkimusta.

Akavan julkaisuissa alustalouteen liitetään myös mahdollisuuksien mielikuvia, mitä ei juuri SAK:n julkaisuista löydy. Alustatyön uskotaan ensinnäkin vaikuttavan positiivisesti työllisyyteen ja talouskasvuun sekä lisäävän työhön liitettyjä positiivisia kokemuksia:

”Digitaalisiin alustoihin perustuva työ on perinteisestä työtä joustavampaa. Erityisesti korkeakoulutettuihin vetoavat työtehtävien valinnan vapaus, laajat verkostot sekä mahdollisuus työskennellä ajasta ja paikasta riippumatta.” (Akava 14.2.2019).

Parhaimmillaan alustatyö tuo uutta työmahdollisuuksia, työllistää esimerkiksi osatyökykyiset sekä vähentää syrjintää ammatillisen osaamisen ollessa keskiössä. Alustoja pystyttäisiin hyödyntämään vielä paremmin varsinkin asiantuntijatyössä. Lisäksi Akavan jäsenistöön kuuluvat huipposaaajat myös itse usein edesauttavat kehitystä, koska eivät halua enää pysyviin työsuhteisiin. Tärkeä huomio Akavalta liittyy kuitenkin siihen, että

tietty alustat luovat uutta työtä ja työmahdollisuuksia, toiset siirtävät työn pois työsuhteesta. Erottelu näiden kahden ryhmän välillä on keskeistä alustataloudessa.

5.2 Työlainsäädännön näkökulma

Työlainsäädännöllisiin kysymyksiin palkansaajien keskusjärjestöt ottavat voimakkaammin kantaa. Keskusjärjestöjä kiinnostaa erityisesti mikä on alustataloudessa työntekijän oikeudellinen asema ja se onko kyseessä työsuhde: *”Työtä tehdään yhä useammin tilanteissa, joissa työntekijän asema on hämärtynyt tai raja työntekijän ja yrittäjän välillä on epäselvä.”* (Akava 17.4.2020) Palkansaajien keskusjärjestöt ovat yhtä mieltä siitä, että monissa tapauksissa kyse on työsuhteesta.

Työn kontrolliin ja valvontaan liittyvä piirre nousee ulostuloissa esille osana keskustelua työntekijän asemasta. Kontrollilla ja valvonnalla perustellaan näkemystä työsuhteen puolesta. Palkansaajien keskusjärjestöjen mukaan työnantajat harjoittavat kontrollia joko suorasti tai epäsuorasti ja monet työtehtävät tapahtuvat johdon ja valvonnan alla: *”- - ’sillä [Uberilla] on sellainen valvontavalta ajoneuvojen ja niiden kuljettajien laadun sekä heidän käytöksensä suhteen, että kuljettajat voidaan tarvittaessa sulkea toiminnan ulkopuolelle’.*” (SAK 28.12.2017). Esimerkiksi lähettityössä työsuorituksen seurannan pohjalta muodostetaan erilaisia työn suoriutumiseen perustuvia kategorioita, jotka puolestaan vaikuttavat esimerkiksi työtehtävien saantiin. Työn suorittajalta veloitetaan osallistumista erilaisiin työnantajan tai tiimin vastuuhenkilön ylläpitämiin palautekeskusteluihin.

Keskusjärjestöt korostavat, että työsuhteen tunnusmerkkejä tulee tarkastella kokonaisuutena, ei yksittäisten tunnusmerkkien kautta: *”Siten, esimerkiksi se, että sovitaan maksettavan työkorvausta eikä palkkaa, ei sellaisenaan oikeuta jättämään työnantajan velvollisuuksia täyttämättä.”* (SAK 14.12.2017). Työlainsäädännössä tarvitaan päivitystä, sillä työn tekemisen muodot ovat muuttuneet lainsäädännön säilyessä ennallaan. Keskusjärjestöt korostavat lisäksi, että toiminnan tulee olla säänneltyä. Pohjoismaisessa mallissa on hyvät mahdollisuudet hillitä ja lähteä muuttamaan alustatalouden epäkohtia, ennen kuin ilmiö pääsee laajenemaan.

Työsopimuslain mukainen työsuhteen määritelmää on muutettava ja selvennettävä koskemaan tarkemmin myös alustatalouden työntekoa. Selkeyttä lisää myös vastaavasti alustatyönantajan aseman ja veloitteiden määrittely sekä työympäristön läpinäkyvyys:

*”Alustatalouden osalta on selvitettävä konkreettisemmin olosuhteita, joissa työtä tehdään. -
-. Monet tekijät, joita on pidetty tärkeinä työsuhteen tunnusmerkistön täyttymistä
arvioitaessa, eivät välttämättä nykypäivänä ole täysin relevantteja” (SAK 14.12.2017)*

SAK ehdottaa työsuhteen tunnusmerkkien arvioinnissa suurempaa vastuuta Työneuvostolle, joka on neuvoa antava ja riippumaton erityisviranomainen. Lisäksi työsuojeluviranomaisten tehtäviin on suunnattava enemmän resursseja jatkossa, jotta myös he pystyvät valvomaan täyttykö työsuhteen tunnusmerkistö.

Pohjoismaisen mallin tyypillistä kolmikantaista valmistelua ehdotetaan monissa, molempien keskusjärjestöjen julkaisuissa. Alustatyön säätelyssä tarvitaan myös EU-tason yhteistyötä. Konkreettisia parannusehdotuksia esittää SAK (17.01.2017) vähimmäispalkkaa koskevalla säännöksellä aloille, joihin työehtosopimukset eivät yllä. Erityisen keskeistä on, että alustatalouteen ja –työhön liittyvien ongelmien ratkaiseminen edellyttää eri viranomaisten välistä sujuvaa yhteistyötä sekä tiedonvälitystä:

”Työsopimuslain työsuhteen tunnusmerkkejä tulisi aina tulkita samalla tavalla riippumatta, mistä lainsäädännöstä on kyse. Tämä edellyttää eri viranomaisten välistä sujuvaa yhteistyötä ja tiedonvälitystä.” (SAK 15.8.2017)

5.3 Sosiaali oikeudellinen näkökulma

Keskusjärjestöt esittävät huolta työntekijän turvaan liittyvissä kysymyksissä, sillä alustatyöntekijöiden asema nähdään epävarmana ja turvattomana: *”Huoli toimeentulosta ja sosiaaliturvasta aiheuttaa epävarmuutta” (Akava 2.9.2019)* Turvattomuuden tunne liittyy esimerkiksi palkallisen sairausloman, työtapaturmavakuutuksen, työterveyshuollon ja ansiosidonnaisen työttömyysturvan puuttumiseen. Alustayritys ei huolehdi työntekijän lakisääteisistä sairaus- ja eläkemaksuista. SAK pitää tärkeänä, että kansan- ja takuueläkkeen osuus ei nousisi, vaan eläkettä muodostuisi juuri työstä (15.08.2017). Alustatyöhön ei liity työsuhdeturvaa, sillä sopimus voidaan päättää milloin tahansa perustelematta.

Alustatyössä on kyse riskin siirtämisestä työnantajalta työntekijälle: *”Alustatyössä riski ja sosiaalivakuutusmaksut siirretään työtä tekevän kannettavaksi, jolloin yhteiskunnan kassaan jää tulematta työnantajan suorittamat vakuutusmaksut.” (Akava 19.10.2020)* Esimerkiksi sairastuminen näkyy välittömästi kuukausiansioiden pienenemisenä täyspäiväisesti ruokalähetin työtä tekevällä. Työvälineiden rikkoutumisen riski on myös

työntekijällä. Kohtuullisilla työtunneilla suorittama työ ei riitä pääkaupunkiseudulla laadukkaaseen elintasoon:

”Jos lähettityöllä pitää elättää itsensä, on haastateltavien mukaan ’oltava koko ajan töissä’. Käteen jäävällä rahalla saattaa saavuttaa pääkaupunkiseudulla minimitoimeentulon, jos pitää vain yhden vapaapäivän viikossa. - - Palkka ei käytännössä mahdollista säästämistä, lomamatkoja tai lainan lyhentämistä.” (SAK 12.12.2017)

Alustatyöntekijää koskettaa myös työhön liitetyt velvoitteet, joita ei koeta oikeudenmukaisiksi. Työntekijän tarvitsee maksaa työhön liittyviä juoksevia kuluja, jotka voivat nousta huomattavan suuriksi. Näitä ovat esimerkiksi polttoaine, laajakaistayhteys ja työvälineet. Vaikka työtä markkinoidaan helppona työnä, johon on helppo pääsy, todellisuudessa työntekijän tarvitsee hankkia esimerkiksi kulkuväline tehdäkseen työtä:

”Keikkatöissä palkkaa pienentävät huomattavasti ne kustannukset, joita alustatyöntekijä joutuu maksamaan voidakseen tehdä töitä. Esimerkiksi ruuankuljetusalusta Deliveroolla alustatyöntekijä maksaa 150 punnan vuokravakuuden Deliveroon logolla varustetuista tarvikkeista” (SAK 13.11.2017).

Tämä voidaan nähdä oikeudellisesti haastavana ja epätasa-arvoa lisäävänä tekijänä. Työvälineisiin liitetty riski on myös työntekijällä itsellään, jonka voidaan katsoa aiheuttavan ongelmia: *” Jos esimerkiksi auto menee rikki eikä sitä pysty heti korjaamaan, menettää työntekijä korjaukseen kuluneen rahan lisäksi tulot siltä ajalta, jolloin hän ei voi olla ansaitsemassa. ” (SAK 13.11.2017).*

Maahanmuuttajataustaiset henkilöt ja nuoret ovat kohderyhmää, joka tekee alustavälitteistä työtä. Keskusjärjestöt pitävät tätä nuorien ja juuri Suomeen muuttaneiden heikon aseman hyväksikäyttönä. Keskusjärjestöjen mielestä työntekijän asemaa ei saa heikentää, vaan se on turvattava. Yhdeksi muutosehdotukseksi SAK (15.8.2017) esittää yhdistelmävakuutuksen toteuttamista.

Akava nostaa esiin myös työhyvinvoinnin näkökulman, sillä esimerkiksi puutteet digitaidoissa vaikuttavat merkittävästi kuormituksen kokemiseen. Oikeudellisesta näkökulmasta Akava perustelee myös sosiaaliturvan ohella koulutusjärjestelmän uudistamista: *”Osaamisen ja siinä olevat puutteet esimerkiksi digitaitojen osalta vaikuttavat merkittävästi kuormituksen kokemiseen. ” (Akava 20.4.2020)*

5.4 Kilpailun näkökulma

Koska ilman työsuhdetta organisoidun alustatyön teettäminen alentaa työpanoksen hintaa, keskusjärjestöt näkevät tämän huolena EU- maiden välisessä kilpailussa:

”Alustatyö merkitsee usein sitä, että yritys alentaa käyttämänsä työpanoksen hintaa siirtämällä perinteisesti työnantajalle kuuluvia kuluja ja vastuita työntekijälle. Monessa Euroopan maassa tätä pidetään hyvän työelämän ja reilun kilpailun vaarantavana keinotteluna, joka halutaan estää. -Pahimmillaan turvattoman alustatyön ja muiden työntekijöille äärimmäisen turvattomien työnteon muotojen sallimisesta voi tulla joillekin EU-maille keino vahvistaa kilpailuasemaansa työn hintaa polkemalla. ” (SAK 17.11.2017)

Mikäli alustatyö tällaisenaan vakiintuu yhdessä EU- maassa, lisää se huomattavasti tämän valtion kilpailuetua muihin EU-maihin verrattuna. Vaikka alustatyötä on jo käsitelty tiettyjen maiden tuomioistuimissa, tämä ei riitä, jos kaikki maat eivät toimi samalla tavalla. Keskusjärjestöjen mukaan tarvitaan yhteisiä eurooppalaisia sääntöjä alustatalouteen, minkä avulla tuetaan yhteisiä Euroopan Unionin arvoja.

Vaikka keskusjärjestöjen kannanotto työntekijän asemasta on selvä, kuitenkin tämänhetkisen lainsäädännön valossa monet alustatyöntekijät nähdään itsensä työllistäjinä eli yrittäjinä, jolloin kollektiivinen järjestäytyminen on EU:n kilpailulain vastaista:

”Kilpailulainsäädäntöä on muutettava niin, että se mahdollistaa itsensä työllistäjien kollektiivisen edunvalvonnan” (Akava 20.4.2020). Keskusjärjestöt pitävät tärkeänä myös itsensä työllistäjien ja alustatyötä harjoittavien järjestäytymistä ja oikeuksien ajamista. Esiin nousee myös huoli, että ammattiyhdistysliike ei houkuta alustoilla työskenteleviä liittymään enää ammattiliittoihin, vaikka tämä olisikin mahdollista. Esimerkiksi SAK (07.11.2017) haastaa ammattiyhdistysliikettä uusiutumaan, jotta myös alustataloudessa työskenteleville pystytään turvaamaan edellytykset hyvään työelämään. Järjestöjen on lähestyttävä entistä enemmän itse alustatyötä tekevien ryhmiä.

Kilpailun näkökulmasta voi nostaa esiin myös työhön sisältyvän sisäisen kilpailun.

Varsinkin ruokalähettiläiden työssä tämä on yleistä:

”Jotta niin kutsuttuja hyviä vuoroja saisi, täytyy ruokalähettiläiden vahtia jatkuvasti puhelintaan ja olla valmiudessa varaamaan vuoroja. Yhden haastateltavan mukaan työvuorojen jako toimi suunnilleen samalla lailla, kuin jos joku heittäisi yhden luun ja päästäisi 20 koiraa irti sen perään. ” (SAK 12.12.2017)

Työn tarjonta eli tilausten määrä on suoraan yhteydessä tiettyinä aikana vallitsevaan kysyntään. Kokopäiväisesti lähetettyötä tekeville tämä tarkoittaa tiettyinä hiljaisina ajankohtina, jatkuvaa seurantaa ja odottelua työtehtävän saannista. Tämän katsotaan lisäävän huomattavasti työntekijöiden välistä sisäistä kilpailua ja työhön liittyviä epävarmuuden ilmentymiä.

5.5 Verotuksellinen näkökulma

Alustatalouden uskotaan toimivan kasvualustana harmaalle taloudelle. Verohuolet ovat yltäneet myös EU-tasolle, monien alustojen toimiessa globaaleilla markkinoilla. Verolainsäädäntöön vaaditaan päivitystä luomalla selkeämpiä menettelyjä. Myös verotuksessa tarvitaan lainsäädännöllistä yhtenäistämistä ja valtiollista yhteistyötä:

”Yhteiskunnan on pystyttävä varmistamaan, että sekä tekijä että toimeksiantaja maksavat veronsa. Jakamistalouden lisääntyminen edellyttää valtiolta hyvää yhteistyötä ja lainsäädännön yhtenäistämistä, jotta voitot eivät karkaa verottajan ulottumattomiin.

Kenenkään edun mukaista ei ole, että valtiot taantuvat verotulojen puuttuessa” (SAK 17.01.2017)

Verotukseen liittyvän lainsäädännön uudistamisella on kaksoismerkitys; samalla uudistusten avulla varmistetaan verovarojen pysyminen Suomessa, lisäksi selkeällä verotuksella lisätään alustojen vakautta ja alustayritysten houkuttelevuutta kansainvälisellä kentällä. Erilaisilla verolainsäädännöllisillä muutoksilla varmistetaan molempien osapuolien veronmaksu. Keskusjärjestöt eivät nimeä kovin yksityiskohtaisia muutos- tai ratkaisuehdotuksia. SAK (2017) nostaa esiin Katre- järjestelmän eli tulotietojärjestelmän, jonka uskotaan helpottavan alustapalvelutuottajien ilmoittamia veronalaisia tuloja. Tulorekisterin uskotaan palvelevan myös harmaan talouden ehkäisyssä alustataloudessa. Tulorekisteri otettiin käyttöön vuoden 2019 alussa. Vuoden 2021 alusta eläke- ja etuustiedot ilmoitetaan rekisteriin (Tulorekisteri, 2020)

5.6 Yhteenveto

Aikaisemmin tässä luvussa, olen eritellyt teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla aineistosta löytyneet neljä ulottuvuutta ja näkökulmaa. Analyysin avulla on onnistuttu luomaan selkeämpää kuvaa siitä, miten palkansaajien keskusjärjestöt suhtautuvat alustatalouteen ja –työhön. Neljästä ulottuvuudesta kahta ensimmäistä, työolainsäädännöllistä ja sosiaalioikeudellista näkökulmaa, esiintyi aineiston kaikissa

julkaisuissa. Vastaavasti verotuksellista näkökulmaa esiintyi huomattavasti pienemmässä määrässä aineistoa, samoin kilpailun näkökulmaa. Kilpailun näkökulmaa käsittelevät julkaisut olivatkin keskittyneet rajatummin eurooppalaiseen ja Euroopan Unionin kontekstiin. Analyysin pohjalta voidaan siis todeta, että palkansaajien keskusjärjestöt ottavat kantaa voimakkaammin niihin ulottuvuuksiin alustataloudessa ja -työssä, mitkä koskettavat heidän intressejään eniten. Palkansaajien keskusjärjestöjen tärkeimpiä tehtäviä on ajaa ja puolustaa jäsenistönsä asioita ja oikeuksia sekä ottaa kantaa työläinsäädännön ja sosiaaliturvan epäkohtiin. Tästä näkökulmasta analyysin tulokset eivät yllättäneet.

Alustatalouteen ja työhön liitettiin pääosin melko negatiivisia mielikuvia. Varsinkin SAK:n julkaisuista värittyi voimakkaammin negatiivinen sävy, kuin mitä Akavan julkaisuista. Akava nosti esiin myös alustatalouden positiivisia puolia. Tutkielmassa aikaisemmin kerrotun tiedon pohjalta on melko odotettua, että korkeakoulutettujen palkansaajien keskusjärjestö näkee alustataloudessa myös uusia mahdollisuuksia enemmän, mitä vastaava matalammin koulutettujen. Aineistosta jäi pois myös kolmas palkansaajien keskusjärjestö STTK. ” *Palkansaajakeskusjärjestöjen lausunto koskien ILO:lle annettavaa raporttia ratifioimattomista yleissopimuksista ja suosituksista (ILO:n perussopimuksen artikla 19)* ” julkaisussa, keskusjärjestöt ottavat yhdessä kantaa ILO:n perussopimuksen artiklaan, joten voidaan todeta, että STTK:n ääni on päässyt myös jossain määrin kuuluviin.

Keskeisin kiista liittyy työntekijän asemaan ja siihen kuuluuko alustatyöntekijälle samat oikeudet kuin palkkatyösuhteessa olevalle henkilölle. Vastaavasti toisesta näkökulmasta katsottuna, keskusjärjestöt olivat hyvin voimakkaasti sitä mieltä, että alustayrityksiä koskee työnantajan velvoitteet. Keskusjärjestöjen voidaan katsoa nostavan julkaisuissaan esiin samoja ongelmakohtia ja jännitteitä, mitä tutkimuskirjallisuudessa alustatalouteen on liitetty esimerkiksi kontrolliin liittyen. Kuitenkin esim. laajempi keskustelu tulevaisuuden haasteista työelämää koskien jäi melko suppeaksi. Julkaisuissa keskityttiin tähänhetkisiin, ajankohtaisiin ja näkyvimpiin ongelmiin, mitä alustataloudessa on ilmennyt.

Tutkielmassa haettiin vastausta myös siihen, millaisia ratkaisuehdotuksia palkansaajien keskusjärjestöt esittävät alustatalouden suurimpien haasteiden ratkaisemiseksi. Esimerkiksi työsuhteen tunnusmerkistöä on muutettava koskemaan paremmin nykypäivää.

Palkansaajien keskusjärjestöt ehdottavat eri viranomaisten välistä selkeämpää yhteistyötä. Selkeyttä kaivattiin myös muihin haasteisiin, kuten verotukseen ja tiedon jakamiseen.

Alustatalous on ilmiönä uusi, eikä kukaan tiedä kuinka merkittäväksi se tulee suomalaisella työmarkkinakentällä lopulta näyttäytymään. Tästä syystä sääntelyä toivotaan mahdollisimman pian, jotta suuremmilta ongelmilta voidaan välttyä. Pohjoismaissa on hyvät edellytykset sääntelylle. Konkreettiset kuvailut ratkaisuista jäävät kuitenkin melko vähäisiksi ulostuloissa. Selittäviä tekijöitä voi etsiä myös aineiston tekstien tyylin perusteella. Esimerkiksi blogikirjoituksissa yksityiskohtainen ja tarkka lain tai sosiaaliturvan muutosvaiheiden kuvailu ei välttämättä palvele tekstin tarkoitusta.

Seuraavassa luvussa pohdin ja avaan vielä tarkemmin havaintoja, joita analyysi on herättänyt. Tiivistän koko tutkielman keskeisimmät havainnot yhteen ja arvioin tutkielman onnistuneisuutta tutkimuskysymyksen kannalta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää miten palkansaajien keskusjärjestöt ovat suhtautuneet alustataloutena tunnettuun ilmiöön sekä alustavälitteiseen työhön. Teoreettisen viitekehyksen avulla muodostetun kuvauksen perusteella alustatalouden ja uuden tyyllisen joustavan ja epäsäännöllisen työn voidaan nähdä haastavan perinteistä palkkatyöyhteiskuntaa ja ammattiyhdistysliikettä. Tästä syystä päätin keskittyä tarkastelemaan esiin nousseita keskeisiä ongelmakohtia ja haasteita sekä mahdollisia ratkaisuehdotuksia. Nimesin tutkimuskysymyksiksi seuraavat: *”Miten palkansaajien keskusjärjestöt suhtautuvat alustatalouteen ja joukkoistettuun työhön?”*, *”Mitä ongelmakohtia ja haasteita palkansaajien keskusjärjestöt liittävät alustatalouteen ja joukkoistettuun työhön?”*, *”Mitä ratkaisuehdotuksia palkansaajien keskusjärjestöt esittävät keskeisiin ongelmiin ja haasteisiin?”*

Tutkielmassa on korostettu alustatalouden ja siihen liittyvän työn, alustatyön tai joukkoistetun työn, moniulotteisuutta. Alustatalouden määrittely on monilta osin vaikeaa eikä tilannetta auta jatkuvien uusien rinnakkaiskäsitteiden syntyminen. Käsitteiden yhdenmukaistaminen helpottaisi myös tutkimusta, jota monien asiantuntijoiden mukaan tarvitaan ilmiön ymmärtämiseksi. Lisäksi alustayrityksiä tulisi tarkastella tapauskohtaisesti, sillä yritysten toimintalogiikat vaihtelevat suuresti. Tämä hankaloittaa esimerkiksi alustatyön sääntelyä.

Palkansaajien keskusjärjestöjen näkemysten voidaan todeta liittyvän vahvasti esimerkiksi Mattilan (2019) esittämiin alustatalouden haasteisiin. Vaikka eroavaisuuksia keskusjärjestöjen jäsenistössä on, palkansaajien keskusjärjestöjen voidaan katsoa edustavan kuitenkin melko yhtenäistä linjaa tässä tutkielmassa esitetyn aineiston pohjalta. Tämä havainto oli mielestäni melko yllättävä, koska uskoin Akavan nostavan esiin voimakkaammin korkeakoulutettujen mahdollisuuksia online-asiantuntijatyöstä.

Kuitenkin kritiikki alustataloutta ja -työtä kohtaan keskittyi suurimpiin ja näkyvimpiin Suomessa toimiviin alustayrityksiin ja toimialoihin, kuten ruoankuljetusyrityksiin Woltiin ja Foodoraan, sekä kansainväliseen henkilökuljetusalustaan Uberiin. Työmarkkinajärjestöt antavat lopulta melko kapean kuvan alustayrityksistä. Onkin hyvä pohtia, onko näiden yritysten saavuttama negatiivinen julkisuuskuva mahdollisesti vakiintunut tai vakiintumassa jo siihen pisteeseen, että keskustelu alustayrityksistä yleisesti on siten

negatiivisesti värittyä. Toisaalta voidaan ajatella edellä mainittujen alustayritysten harjoittavan liiketoimintaa, joka rikkoo työntekijöiden oikeuksia niin räikeällä tavalla, että myös Akava on valmis puolustamaan ruokalähettiläiden oikeuksia, vaikka kohderyhmä ei ole tyypillistä Akavan jäsenistöä. Kolmen palkansaajien keskusjärjestön perimmäinen yhteiskunnallinen tehtävä ja tavoite on melko varmasti luoda kokonaisvaltaisesti hyvä ja oikeudenmukainen työelämä suomalaisessa kontekstissa.

Tämän tutkimuksen avulla on onnistuttu luomaan käsitys alustaloudesta ja -työstä, sekä avaamaan ja ryhmittelemään niitä merkityksiä, joita palkansaajien keskusjärjestöt alustatalouteen ja -työhön liittävät. Tämän tutkielman tapaista aikaisempaa tutkimusta ei suoranaisesti ollut löydettävissä, joten tutkielman avulla on onnistuttu täyttämään yhteiskunnallisesti tärkeää tutkimusalueita. Alustataloudessa on kuitenkin kyse ilmiöstä, joka on syntynyt monien suurien muutoslinjojen kuten digitalisaation ja globalisaation yhteisvaikutuksesta. Tutkielman analyysivaiheessa palkansaajien keskusjärjestöjen julkaisujen sisällössä alkoi esiintyä samansuuntaisia elementtejä ja samainen kritiikki alustatyötä kohtaan toistui. Alustatalouteen suhtautumista ei kannata tutkia pelkästään sen puolesta mitä itse *alustataloudesta* sanotaan, sillä alustatalous on yhteydessä niin moneen muuhunkin ilmiöön. Kattavamman analyysin ja tulosten luomiseksi, tutkimuskysymystä tulisikin mielestäni jatkossa lähestyä hieman laajemman lähestymistavan avulla. Kuitenkin kokonaisvaltaista tutkimusta alustataloudesta ja -työstä, sekä sääntelystä tarvitaan tulevaisuudessa vielä enemmän, sillä ilmiön uskotaan kasvavan merkittävästi jo lähivuosien aikana.

7 LÄHTEET

- Ahtiainen, L. (2019). Palkansaajien järjestäytyminen vuonna 2017. Työ- ja elinkeinoministeriö. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-398-6>
- Ailisto, H., Collin, J., Juhanko, J., Mäntylä, M., Ruutu, S., Seppälä, T., . . . Talvitie, J. (2016). Onko suomi jäämässä alustatalouden junasta? Valtioneuvoston kanslia. Haettu osoitteesta <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79575>
- Alasoini, T. (2017). 10 tietä hyvään alustatalouden työhön. *Talous&Yhteiskunta*, 45(3), 28–32. Haettu osoitteesta <https://labour.fi/t&y/talous-yhteiskunta-3-2017/>
- Alasoini, T. (2018). Joukkoistettu työ: Muodot, levinneisyys ja merkittävyys työelämän muutosilmionä. *Työpoliittinen Aikakauskirja*, 61(1), 54–62. Haettu osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160692/TEM%20tyopoliittinen%20aikakauskirja%201_2018.pdf?sequence=1#page=54
- Atkinson, J. (1984). *Flexibility, Uncertainty and Manpower Management*. The Institute of Employment Studies. Brighton: IMS Report No.89. Haettu osoitteesta <https://www.employment-studies.co.uk/system/files/resources/files/89.pdf>
- Bergholm, T. (2017). Ovatko työtaistelut vakava yhteiskunnallinen ongelma. Teoksessa P. Pyöriä, & T. Anttila (toim.), *Työelämän myytit ja todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Boldt, P., & Laine, P. (2001). Joustavuus, työmarkkinarakenteet ja työttömyys. *Tutkimustieto* 1/2001. Haettu osoitteesta <http://netti.sak.fi/sak/pdf/tutk0101.pdf>
- Euroopan Parlamentti. (2017). Social protection of workers in the platform economy. Haettu osoitteesta [file://fileservices.ad.jyu.fi/homes/anttsnvu/Downloads/IPOL_STU\(2017\)614184_EN.pdf](file://fileservices.ad.jyu.fi/homes/anttsnvu/Downloads/IPOL_STU(2017)614184_EN.pdf)
- Frenken, K. & Schor, J. (2017). Putting the sharing economy into perspective. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 23, 3–10. Haettu osoitteesta <https://doi.org/10.1016/j.eist.2017.01.003>.
- Guardian. (2020). Gig economy traps workers in precarious existence, says report. Haettu osoitteesta <https://www.theguardian.com/business/2020/jan/29/gig-economy-trapworkers-in-precarious-existence-says-report>

- Harmaala, M., Toivola, T., Faehnle, M., Manninen, P., Mäenpää, P., & Nylund, M. (2017). *Jakamistalous*. (1. painos ed.). Helsinki: Alma.
- Huws, U. (2016). Platform Economy: Sharing Economy or Virtual Wild West? *Journal for a Progressive Economy*, 7. Haettu osoitteesta <http://www.progressiveeconomy.eu/content/platform-labour-sharing-economy-or-virtualwild>
- Ilsøen, A. & Jesnesin, K. (2020). Collective agreements for platforms and workers – two cases from the Nordic countries. Teoksessa K. Jesnes. & S.M.N. Oppegaard (toim.), *Platform work in the Nordic models: Issues, cases and responses* (s. 53-67). Nordic Council of Ministers. Haettu osoitteesta <https://doi.org/10.6027/temanord2020-513>.
- Jakonen, M. (2014). Uusi työ ja prekarisaatio. *Tiede & edistys*, 39 (2014): 4, 287–320. Haettu osoitteesta <http://elektra.helsinki.fi/se/t/0356-3677/39/4/uusityoj.pdf>
- Julkunen, R. (2008). *Uuden työn paradoksit: Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Tampere: Vastapaino
- Kangas, O. (2012). Pohjoismainen malli – työväenliikkeen pyhä symboli?. *Talous ja Yhteiskunta*, 40(2), 46–51. Haettu osoitteesta <file://fileservices.ad.jyu.fi/homes/anttsnvu/Downloads/ty22012.pdf>
- Karisalmi, S. (2005). Epätyypillinen työ, ikääntyvä työntekijä ja työssä jatkaminen. Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2005:2.
- Kenney, M., & Zysman, J. (2016). The rise of the platform economy. *Issues in Science and Technology*, 32(3), 35–38. Haettu osoitteesta <https://www.jstor.org/stable/24727057>
- Koivunen, T. (2016). Täyttä päivää työttömänä. *Aikuiskasvatus*, 36(4), 270–278. Haettu osoitteesta <https://doi.org/10.33336/aik.88512>
- Koramo, M., Keinänen, J., Oosi, O. & Wennberg, M. (2017). Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous työelämän murroksessa. Työ- ja elinkeinoministeriö. Haettu osoitteesta <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79272>
- Kovalainen, A. (2017). Alustatalous ja työn murros. *Työn Tuuli*, 26(2), 7–16. Haettu osoitteesta https://www.henry.fi/media/ajankohtaista/tyon-tuuli/tyontuuli_022017-002.pdf
- Kovalainen, A., Poutanen, S., Rouvinen, P., Hakanen, J. & Seppänen, L., (2019).

Alustatyö kasvaa ja edellyttää kestäviä ratkaisuja. Haettu osoitteesta https://www.aka.fi/globalassets/3-stn/1-strateginen-tutkimus/tiedonkayttajalle/politiikkasuositukset/politiikkasuositukset/19_02_alustatyo_kestavat_ratkaisut.pdf

Kuhanen, T. (2008). Ulkomaalainen työvoima haasteena ay-liikkeelle (pro gradu-tutkielma, Tampereen Yliopisto). Haettu osoitteesta <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/79785>

Makkonen, J. (2019). Puhu työstä- podcast. Taloudellinen Tiedotustoimisto TAT, (9)

Mattila, M. (2018). Alustatalous ei ole jakamistaloutta (välttämättä) - Lähtökohtia alustatalouden sääntelyyn. Kalevi Sorsa-säätiö. Haettu osoitteesta https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/2018/10/KSS_Mattila_web.pdf

Mattila, M. (2019). Työ ja työntekijöiden oikeudet alustataloudessa. Kalevi Sorsa- säätiö. Haettu osoitteesta https://sorsafoundation.fi/wpcontent/uploads/2019/04/Alustatalous_Web.pdf

Mustosmäki, A., (2017). Pohjoismainen työmarkkinamalli digipaniikin aikakaudella. Kalevi Sorsa-säätiö. Haettu osoitteesta <https://sorsafoundation.fi/armi-mustosmakipohjoismainen-tyomarkkinamalli-digipaniikin-aikakaudella/>

Nätti, J. & Pyöriä, P. (2017). Epätyyppilliset työsuhteet, epävarmuus ja liikkuvuus. Teoksessa P. Pyöriä, & T. Anttila (toim.), *Työelämän myytit ja todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus.

Online labour index. (2020). Haettu osoitteesta <https://ilabour.oii.ox.ac.uk/online-labourindex/>

Paajanen, R., Loikkanen, V., Koivistoinen, A., & Viitanen, J. (2017). Digitaalisen alustatalouden tiekartasto. Business Finland. Haettu osoitteesta https://www.businessfinland.fi/globalassets/julkaisut/alustatalouden_tiekartasto_web_x.pdf

Pärnänen, A., & Sutela, H. (2014). Itsensätyöllistäjät Suomessa 2013. Tilastokeskus. Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yits_201400_2014_12305_net.pdf

- Pesole, A., Urzì Brancati, M.C, Fernández-Macías, E., Biagi, F., González Vázquez, I. (2018). Platform workers in Europe. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Haettu osoitteesta https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC112157/jrc112157_pubsy_platform_workers_in_europe_science_for_policy.pdf
- Still, K., Seppänen, M., Seppälä, T., Suominen, A., Valkokari, K., & Korhonen, H. (2017). Alustatalous on vuorovaikutustaloutta. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA. Haettu osoitteesta <https://www.etla.fi/julkaisut/alustatalous-on-vuorovaikutustaloutta/>
- Sutela, H. (2018). Alustatyö on tullut jäädäkseen – kuinka mitata sitä? Haettu osoitteesta <http://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2018/alustatyo-on-tullut-jaadakseen-kuinka-mitatasita/>
- TEM. (2017). Työsopimuslaki - Työnantajan ja työntekijän asema työsopimuslain mukaan. TEM esitteet 4/2017. Haettu osoitteesta <https://tem.fi/documents/1410877/2918935/Ty%C3%B6sopimuslaki/079fe475-983b-453a9bd5-d4d9205ed58f/Ty%C3%B6sopimuslaki.pdf>
- Tilastokeskus. (2017). Työvoimatutkimus 2017. ISSN=1798-7830. Helsinki: Tilastokeskus viitattu: 30.11.2020. Haettu osoitteesta: <http://www.stat.fi/til/tyti/2017/14/>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos ed.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Työneuvosto. (2020) Lausunto TN 1481-20. Haettu osoitteesta <https://tem.fi/documents/1410877/2191939/TN+1482-20.pdf/5334691d-7ebc-3a5c-443de79ba7578ccc/TN+1482-20.pdf?t=1602756083049>
- Virtanen, P., Saloniemi, A. & Nätti, J. (2017) Voivatko pätkätyöläiset huonommin kuin vakinaiset. Teoksessa P. Pyöriä, & T. Anttila (toim.), *Työelämän myytit ja todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- World Economic Forum. (2013). Young global leaders circular economy innovation & new business models dialogue Haettu osoitteesta http://www3.weforum.org/docs/WEF_YGL_CircularEconomyInnovation_PositionPaper_2013.pdf

8 LIITTEET

Liite 1 - Aineisto:

AKAVA:

”Digitaalinen alustatalous haastaa perinteiset työmarkkinat”. 14.2.2019. Haettu:

<https://akava.fi/blogit/digitaalinen-alustatalous-haastaa-perinteiset-tyomarkkinat/>

”Palkansaajajärjestöjen edistettävä alustatyötä tekevien turvaa”. 02.09.2019. Haettu:

<https://akava.fi/blogit/palkansaajajarjestojen-edistettava-alustatyota-tekevien-turvaa/>

”Onko alustatyöläinen työntekijä vai yrittäjä?”. 19.10.2020. Haettu:

<https://akava.fi/blogit/onko-alustatyolainen-tyontekija-vai-yrittaja/>

”Akavan lausunto raporttiluonnoksesta jakamistalouteen liittyvien kysymysten vaihtoehtoisista ratkaisutavoista”. 20.04.2020. Haettu:

<https://akava.fi/lausunnot/akavanlausunto-raporttiluonnoksesta-jakamistalouteen-liittyvien-kysymysten-vaihtoehtoisistaratkaisutavoista/>

”Akavan lausunto luonnoksesta valtioneuvoston selonteoksi ”Eettistä tietopolitiikkaa tekoälyn aikakaudella”. 03.12.2018. Kohta: 4.5. Haettu:

<https://akava.fi/lausunnot/akavanlausunto-luonnoksesta-valtioneuvoston-selonteoksi-eettista-tietopolitiikkaa-tekoalynaikakaudella/>

”Akavan painopisteitä uudelle EU-kaudelle”. 09.04.2020. Kohta:”Alustatyölle pelisäännöt”. Haettu: <https://akava.fi/tavoitteet/yhteiskuntapolitiikka/eu-vaalitavoitteet2019/akavan-painopisteita-uudelle-eu-kaudelle/>

”Palkansaajakeskusjärjestöjen lausunto koskien ILO:lle annettavaa raporttia ratifioimattomista yleissopimuksista ja suosituksista (ILO:n perussopimuksen artikla 19)”. Kohta:”Työsuhdetta koskeva suositus nro 198”. 17.04.2020. Haettu:

<https://akava.fi/lausunnot/palkansaajakeskusjarjestojen-lausunto-koskien-ilolle-annettavaaraporttia-ratifioimattomista-yleissopimuksista-ja-suosituksista-ilon-perussopimuksenartikla-19/>

”Yrittäjäohjelma”. 03.05.2017. Kohta: ”2.5 Alustatalouden haasteet ja mahdollisuudet yksinyrittäjälle” Haettu: <https://akava.fi/tavoitteet/tyollisyys/yrittajaohjelma/>

SAK:

”Alustatalous työlain kouriin”. 28.12.2017. Haettu:

<https://www.sak.fi/ajankohtaista/blogi/alustatalous-tyolain-kouriin>

”Alustataloutta ei pidä mystifioida”. 14.12.2017. Haettu:

<https://www.sak.fi/ajankohtaista/blogi/alustataloutta-ei-pida-mystifioida>

”Alustatyö haastaa myös ay-liikkeen”. 07.11.2017. Haettu:

<https://www.sak.fi/aineistot/blogi/alustatyo-haastaa-myos-ay-liikkeen>

”Erilaisia alustoja”. 05.06.2017. Haettu:

<https://www.sak.fi/ajankohtaista/blogi/erilaisiaalustoja>

”Alustatyöntekijöitä, onko heitä?”. 27.10.2017. Haettu:

<https://www.sak.fi/ajankohtaista/blogi/alustatyontekijoita-onko-heita>

”Naamion takaa pilkottaa työsuhde”. 19.10.2020. Haettu:

<https://www.sak.fi/ajankohtaista/blogi/naamion-takaa-pilkottaa-tyosuhde>

”Töissä kuutena päivänä viikossa – tienestit alle 300 euroa”. 13.11.2017. Haettu:

<https://www.sak.fi/ajankohtaista/blogi/toissa-kuutena-paivana-viikossa-tienestit-alle-300euroa>

”Reilulle alustatyölle eurooppalaiset pelisäännöt”. 17.11.2017. Haettu:

<https://www.sak.fi/ajankohtaista/blogi/reilulle-alustatyolle-eurooppalaiset-pelisaannot>

”Vapautta ja hyvät tulot”. 12.12.2017. Haettu:

<https://www.sak.fi/ajankohtaista/blogi/vapautta-ja-hyvät-tulot>

”Jakamistalous rapauttaa työn tekijän toimeentuloa”. 17.01.2017. Haettu:

<https://www.sak.fi/ajankohtaista/blogi/jakamistalous-rapauttaa-tyon-tekijan-toimeentuloa>

”SAK:n lausunto jakamistalouden säädösympäristöstä”. 15.08.2017. Haettu:

<https://www.sak.fi/aineistot/lausunnot/sakn-lausunto-jakamistalouden-saadositymparistosta>

”Työtä ilman turvaa – SAK vaatii työsopimusten naamioidin lopettamista”. 3/2019

Haettu: <https://www.sak.fi/aineistot/julkaisut/tyota-ilman-turvaa-sak-vaatii-tyosopimustennaamioidin-lopettamista>

